PRÍHOVOR

Opäť ďalší rok sa pomaly uzatvára, aby ho vystriedal nový. Snažíme sa dobehnúť to, čo sme ešte nestihli vykonať, lebo kroky odchádzajúceho roka nezvratne doznievajú, prepadajú sa do minulosti. Zostanú však nezmazateľné stopy ľudských činov.

Naše mysle sa práve v tomto čase viac ako inokedy zapĺňajú hodnoteniami vytrácajúceho sa času, možno s priznaním, že čosi zostalo kdesi za bránami našich chcení a snažení. Ešte nástojčivejšie sa v tomto období zamýšľame nad rokom, ktorý nás čaká. Zvažujeme naše možnosti, dúfajúc, že ten nastávajúci rok bude priaznivejšie naladený aj pre knižnice.

Rok 2011 bol aj rokom šesťdesiateho výročia existencie našej knižnice. Využili sme túto príležitosť na zamyslenie sa nad desaťročiami, ktoré neboli vždy ľahké a jednoduché. Aj Okresná, neskôr Oravská knižnica sa v závanoch čias snažila nájsť svoje miesto, v kraji povestnom biedou, no bohatom na kultúrne tradície. Pripomíname si to aj v našom časopise. Načierame do spomienok niektorých bývalých pracovníkov a snažíme sa pokloniť práci i tých, ktorí už nie sú medzi nami. Od roku 1951 sa na čele knižnice vystriedali viacerí riaditelia. Každý sa čímsi zapísal do jej análov a každému patrí osobitné poďakovanie.

Pri tejto príležitosti ďakujeme bývalým i súčasným pracovníkom knižnice, spolupracovníkom, ktorí ovplyvnili činnosť knižnice v prospech jej používateľov.

Veríme, že nastávajúci rok 2012 konečne prelomí administratívne zádrhely a rozbehne sa veľmi potrebná, už niekoľko rokov pripravovaná prístavba a prestavba knižnice.

Peter Huba
riaditeľ

ŽILINSKÝ samosprávny kraj

Oravská Knižnica

Priateľ knižnice 1/2012

Od roku 2009 vydáva:
Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne
Adresa: S. Nováka 1763/2
026 80 Dolný Kubín

Vychádza: dvakrát ročne
Zostavovateľ a zodpovedný redaktor: Peter Huba
Zápis v evidencii Ministerstva kultúry SR pod číslom:
EV 2938/09
ISSN 1337-9534

Z obsahu:

Príhovor ***1***
Pripomenieme si ***3***
Anton Bernolák ***3***
Andrej Radlinský ***7***
Hugolín Gavlovič ***9***
Nie zatratenie, ale nádej – Maximilián Račkay ***12***
Kalendárium ***16***
Týždeň slovenských knižníc 2011 ***22***
Podujatia Oravskej knižnice v roku 2011 ***23***
Ako sme v knižnici odhalili utajeného VŠEVEDKA a aj iné všeličo ***25***
Jesenné prebudenie fantastiky – Noc čierneho jednorožca ***26***
60 Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne ***27***
Z mojích spomienok ***27***
Tridsať rokov v knižnici ***29***
Niekoľko spomienok ... ***30***
Mo gra – moja láska ***32***
Predstavujeme ***34***
Matica slovenská – priestor na ... ***35***

Farebné a čiernobiele fotografie:
archív Oravskej galérie v Dolnom Kubíne, archív Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne, František Jedinák

Časopis sponzorovala:
Mgr. Janka Hubová
►vydavateľská činnosť, ofsetová tlač, kníhviazačské práce◄

Vydané v spolupráci
s Miestnym odborom Matice slovenskej v Dolnom Kubíne

Pripomenieme si

Osobnosti
Roky
Činy

Anton Bernolák

2. 10. 1762 - 15. 1. 1813
kodifikátor spisovnej slovenčiny, jazykovedec

A či jest vyššia v svete povinnosť
než zachovať reč roditeľky - matky?
ju milovať, ctiť dedičný jak skvost,
nimž ľza sa pýšiť v nedele i sviatky?
A keď v nej národa tkvie nesmrteľnosť
i erb, tá skrýva duchovné mu statky,
vzdor priekom - vztekom lže i pomluvy,
aj hájiť ju jak truhlu úmluvy...?
On vedel to, syn vernej sladkej matky;
i pošliapanú reč jej zdvihol
z ciest, smetísk - Videl, trpí nedostatky,
brud, prach ňou; znal však, vyjde z nových škôl
roj brusičov: a kryštál zblýska hladký,
briliant rodu, jeho žitia soľ ...
Ba chvála, vďaka ti, náš Slaničane,
a požehnané tvoje práce dlane!

P. O. Hviezdoslav:
Prológ k storočnej pamiatke Antona Bernoláka

Narodil sa v zámožnej plátennícko-farbiarskej rodine v Slanici. Obec s týmto menom by sme v týchto časoch už na mape hľadali zbytočne. Zanikla v roku 1953, keď sa začala napĺňať Oravská priehrada vodami Bielej a Čiernej Oravy. Už dávno predtým boli zriadené presídľovacie komisie, ktoré sa postarali o to, aby aj v Slanici nadobro utíchli hlasy jej obyvateľov a zazneli opäť na dolnej zemi.

Predsa len pôvodná obec nezanikla celkom. Zachoval sa malý vŕšok s kostolom postaveným v 18. storočí a rozšírený v neskorších rokoch prístavbami (v roku 1843 tzv. „zámočníckou“ kaplnkou, kedy bola postavená aj dvojvežová, biedermaierová fasáda). Tu sa v dvoch radoch zachovali aj kaplnky Kalvárie z polovice 19. storočia, časť kamenného múru cintorína so zvyškami náhrobníkov, rodinná hrobka Klinovských z konca 19. storočia, bronzová socha stojaceho Antona Bernoláka v nadživotnej veľkosti na mramorovom podstavci a pri storočnici smrti Antona Bernoláka v roku 1913, bola do východnej steny kostola osadená mramorová tabuľa.

V roku 1971 bol Slanický ostrov upravený premenovaný na Ostrov umenia. V interiéroch kostola bola sprístupnená stála expozícia ľudového umenia a insitnej tvorby so stručnou históriou zatopených obcí. Neskôr bolo v exteriéroch zriadené lapidárium z regionálnej insitnej kamennej reliéfnej tvorby minulých čias. Ostrov s expozíciami dostala do správy Oravská galéria.

Samotná obec Slanica vznikla ako valaská osada v druhej polovici 16. storočia. Popri poľnohospodárstve sa jej obyvatelia zaoberali domácou a remeselnou výrobou. Postupne tu najvýznamnejšie miesto zaujalo pestovanie a spracovanie ľanu, s čím súvisela výroba domáceho plátna a jeho predaj na trhoch v Uhorsku i za hranicami krajiny. Plátno sa aj upravovalo v mangľoch a vo farbiarňach. V roku 1728 sa v Slanici spomínajú dva mangle s farbiarňami.

Slanický ostrov umenia

Významnou plátenníckou rodinou bola v 18. storočí aj rodina Bernolákovcov. Jej príslušníci sa v 18. a 19. storočí usadili aj v Novohrade, v Budapešti i inde. Andrej Bernolák (1727-1788), rodák zo Slanice bol profesorom geometrie, filozofie a teológie na univerzite v Trnave. Je autorom viacerých diel. Známi sú aj ďalší príslušníci rodiny, no najvýznamnejší je Anton Bernolák.

Bol najmladším zo siedmich detí zemianskej rodiny Juraja Bernoláka a Anny, rodenej Holmíkovej. Rodný dom stál na hornom konci dediny, v rade drevenic pozdĺž cesty, lemovanej lipami. Išlo o typickú zemiansku murovanú stavbu so šindľovou strechou. Nižšie triedy ľudovej školy navštevoval v rodnej obci, vyššie triedy v Námestove. Nižšie gymnaziálne triedy Anton Bernolák navštevoval pravdepodobne v Ostrihome, v Trnave alebo v Jágri (nesprávne sa uvádza, že tzv. gramatické triedy vychodil na gymnáziu v Ružomberku). V zápisoch o jeho štúdiách v bratislavskom seminári Americana sa spomína, že vedel po maďarsky. Po štúdiách na seminári v Bratislave (1783-1784) navštevoval filozofiu na akadémii v Trnave (1780-1782), teológiu na univerzite vo Viedni (1783-1784) a v generálnom seminári v Bratislave (1784-1787). Najskôr pôsobil ako kaplán (1787-1791) v Čeklísi (dnes Bernolákovo), v rokoch 1791-1797 bol tajomníkom arcibiskupského vikariátu v Trnave a od roku 1797 farár v Nových Zámkoch.

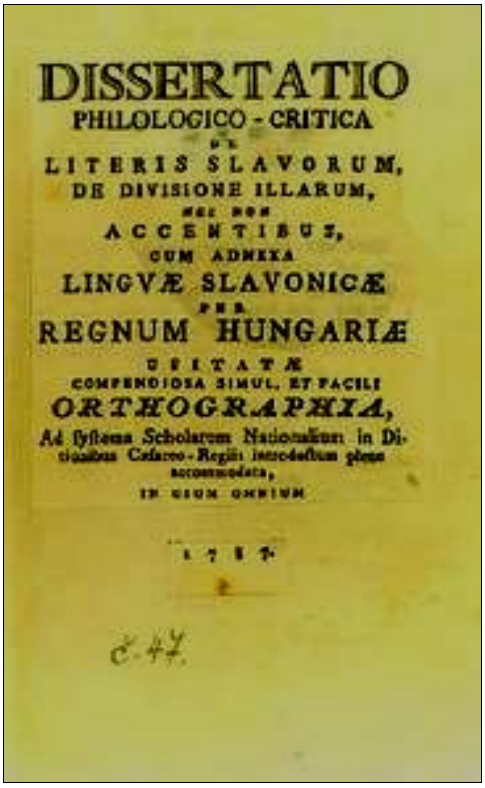
DISSERTATIO
PHILOLOGICO - CRITICA
DE
LITERIS SLAVORUM,
DE DIVISIONE ILLARUM,
NEC NON
ACCENTIBUS,
CUM ADNEXA
LINGVÆ SLAVONICÆ
PER
REGNUM HUNGARIÆ
UTILITATE
COMPENDIOSA SIMUL, ET FACILI
ORTHOGRAPHIA,
Ad systema Scholarum Nationalium in Ditionibus Cæsareo-Regiis introductum plene accommodata,
IN USUM OMNIUM
1787
č. 47.

Už v seminári v Bratislave sa snažil okolo seba sústrediť bohoslovcov do spoločnosti Societas excolandae lingua Slavicae, zameranej na poznanie a tiež pestovanie slovenského jazyka. Nemenej záslužnú prácu vykonával spolu s J. Fándlym, keď stáli na čele Slovenského učeného tovarišstva, v ktorom bolo združených okolo 500 členov. Vydávali a šírili slovenské knihy. Celkove sa podarilo vydať 11 kníh v 20-tich zväzkoch. Veľkým činom bola kodifikácia bernolákovčiny jako kultúrnej západoslovenčiny dielami: *Dissertatio philologico-critica de literis Slavorum* ... s pripojenou *Orthographiou (1787), Gramatica Slavica (1790) a Etymologia vocum Slavicarum (1791).*

Dvadsať rokov pracoval Anton Bernolák na *Slovári,* ktorý vyšiel až po jeho smrti v rokoch 1825-1827 v šiestich zväzkoch a to pod názvom *Slowár Slowenskí-Česko-Latinsko-Německo-Uherskí..* Veľkú zásluhu na jeho vydaní mal Juraj Palkovič. V rukopise zostala rozsiahla bibliografia teologickej a inej literatúry *Nova Bibliotheca* a tiež

prednášky prof. M. Pankla *Perceptiones de agrorum cultu.* Toto dielo vyšlo v roku 1964 v slovenskom preklade pod názvom *Náuka o poľnohospodárstve*. V tom istom roku vydala Slovenská akadémia vied Ústav slovenského jazyka *Gramatické dielo Antona Bernoláka,* v ktorom sú všetky jazykovedné spisy Antona Bernoláka.

Význam diela Antona Bernoláka bol zhodnotený už pri storočnici úmrtia. Odznela tu aj Hviezdoslavova báseň *Prológ k storočnej pamiatke Antona Bernoláka*. K výročiu zložili básne aj iní: Svetozár Hurban-Vajanský *(Odkliata zlatovláska)*, I. Grebáč-Orlov *(Pamätajme)*. V Slovenských pohľadoch vyšla štúdia Štefana Mišíka - *K storočnej pamiatke A. Bernoláka*. V Slovenských národných novinách uverejnil Jozef Kohúth príspevok s názvom *Slanica rodisko A. Bernoláka*. Počas osláv storočnice ochotníci v Námestove zahrali hru I. Grebáča-Orlova *Až lipa zakvitne*. Slávnostnými rečníkmi boli národní činovníci Matúš Dula, Štefan Haluška, Ján Vojtaššák a Anton Hlinka.

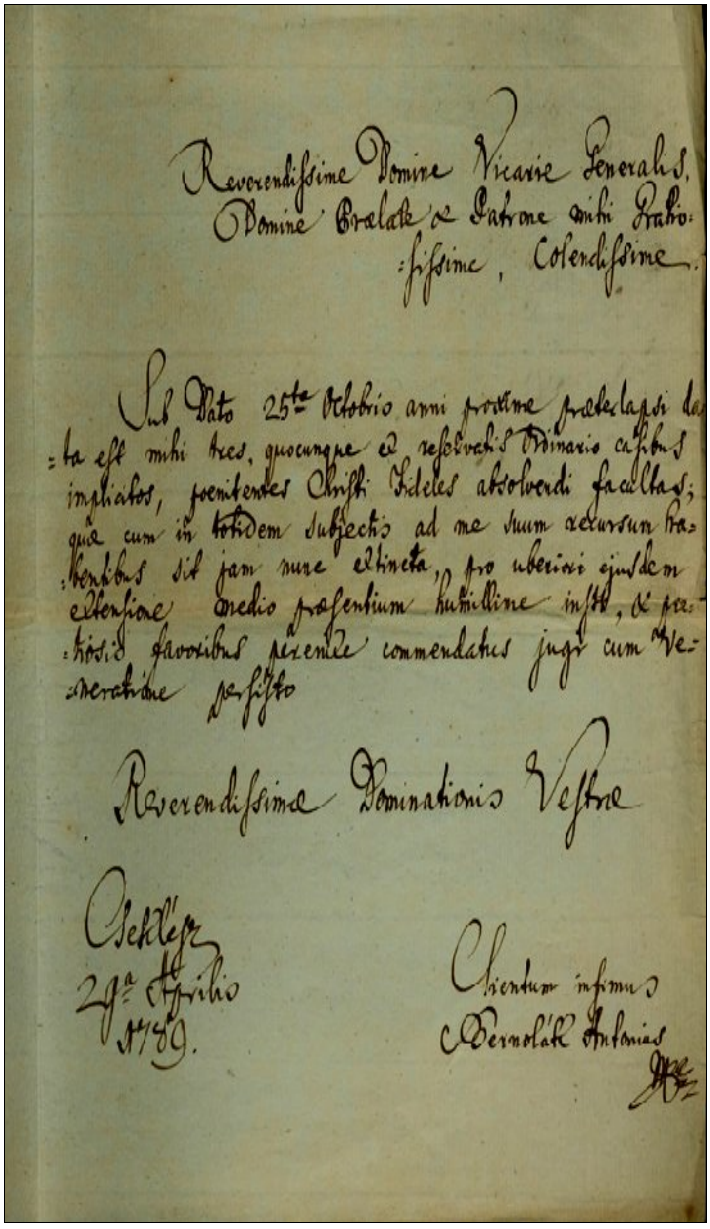

Autorom textu na tabuli v kostole na Slanickom ostrove umenia je Ignác Grebáč-Orlov.
"Svieť každému pochodňou žiarnou mužu Ty slávy
A k slávnemu nás života kries!
Rozplameň srdcia láskou všech Matke ku Sláve By
dôstojným sme životom slávy žili."

10. 10. 1937 bol odhalený pomník Antona Bernoláka aj v Bernolákove. Je na ňom vytesaný text: *„Milá je naša reč slovenská..."*. Jeho autorom je akademický sochár Frico Motoška.

Na Hlavnom námestí Nových Zámkov je socha Antona Bernoláka od akad. sochára Jozefa Pospíšila. V rokoch 1939-1948 sa socha nachádzala v Žiline (Nové Zámky boli pričlenené k Maďarsku.)

V Žiline na Hlinách sa nachádza socha Antona Bernoláka od akad. sochára Ladislava Beráka.

V Trnave sa nachádza súsošie Antona Bernoláka od akad. sochára Jána Koniareka.

Socha Antona Bernoláka je aj v Bratislave.

Uzákonenie spisovnej slovenčiny Antonom Bernolákom malo ďalekosiahly význam pre rozvoj slovanskej literatúry. Najvýznamnejšími predstaviteľmi Bernolákovej školy sú Juraj Fándly a Ján Hollý.

Napriek tomu, že táto spisovná slovenčina z viacerých dôvodov v polovici 19. storočia zanikla, historický význam Antona Bernoláka je nesporný.

▲ ***Rukopis Antona Bernoláka*** ***Socha A. Bernoláka na Slanickom ostrove umenia*** ►

ANTON
BERNOLÁK

Andrej Radlinský

8. 7. 1817 – 26. 4. 1879
redaktor, politik, katolícky kňaz

Patrí medzi z najvýznamnejších slovenských dejateľov, spisovateľov a predovšetkým národných buditeľov 19. storočia.

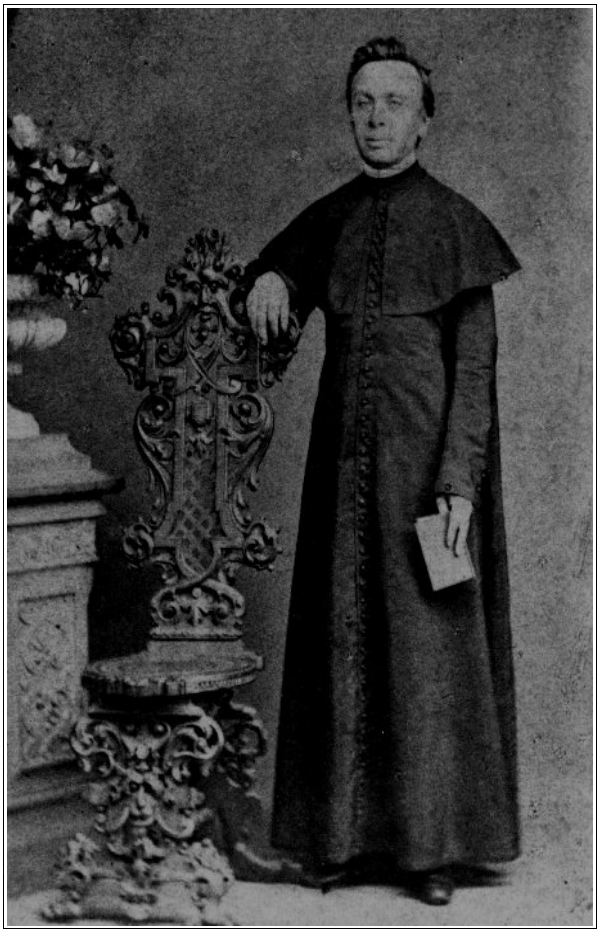

Rodina Radlinských sa v Dolnom Kubíne spomína už v roku 1644. Synom Jána Radlinského bol Andrej, ktorý putoval s Móricom Beňovským až na Madagaskar ako jeho pobočník. Druhý Jánov syn Juraj bol starý otec Andreja Radlinského. Otcom bol Ondrej, ktorý ako richtár 4. 2. 1849 vítal v Dolnom Kubíne slovenských dobrovoľníkov a matkou bola Alžbeta, neter Antona Bernoláka. Rodný dom Andreja Radlinského už v Dolnom Kubíne neexistuje. Bola na ňom umiestnená pamätná tabuľa s dátumom 8. 7. 1917, hoci v skutočnosti si národ pripomenul storočnicu narodenia až v roku 1918. Na mieste rodného domu stojí nová budova s tabuľou s týmto textom: Na tomto mieste stál rodný dom Andreja Radlinského 1817-1849.

Andrej Radlinský študoval v Ružomberku, Kremnici, Budíne, Trnave a vo Viedni. Vysvätený bol v roku 1841. Ako kaplán pôsobil najskôr v Budíne, kde dosiahol aj doktorát filozofie, potom v Štefultove, v Zlatých Moravciach a v rokoch 1843-1849 v Banskej Štiavnici. Od samého počiatku pôsobenia v tomto meste sa aktívne zapojil do národného hnutia. O pomoc požiadal aj Hurbana a Hodžu. Bol obvinený z poburovania ľudu a hrozilo mu väzenie. Podarilo sa mu utiecť v ženských šatách do Viedne, kde sa stal redaktorom Slovenských Novín.

Oravci požiadali Andreja Radlinského, aby kandidoval za vyslanca do krajinského snemu. Úradníkom Oravskej stolice sa to nepáčilo a v Pešťbudínskych vedomostiach (1861, číslo 19) sa mu vyhrážali a nazvali ho zradcom vlasti. V jeho volebnom programe vydanom v Budíne 15. 2. 1861 sa okrem iného píše:

"Za veľkú česť si pokladám, že som sa narodil a vychoval v Orave, ktorá síce je tá najneúrodnejšia, tá najchudobnejšia, ale pri tom úrodná a bohatá na veliký a slávnych Mužov, ktorých z lona svojho vydala a vychovala Krajine: tak si za svätú povinnosť pokladám, vyplniť tú žiadosť mnohých vážnych Mužov a opravdivých Priateľov ľudu oravského, ktorí ma dôverne vyzývajú, abych sa u Vás, drahí Krajania a Rodáci moji hlásil sa k Vám a do Vašej rodáckej lásky a pamäti sa porúčam prítomným listom, -ktorý prijmite- ujisťujem Vás, že jestli ma Vašou dôverou poctíte a vyvolíte, nájdete vo mne verného a horlivého zástancu na dietu nakoľko sú mne, jakožto v srdci Uhorska v Pešti-Budíne bývajúcemu, pre dobré Národa Slovenského ustavične pracujúcemu a v Orave zrodenému, dobre známe všetky rany, potreby a žiadosti krajiny a národa slovenského, a zvlášte rany, potreby a žiadosti Oravy."

Požadoval zrušenie školného s odôvodnením, aby aj najchudobnejšie deti mohli chodiť do školy i oslobodenie učiteľov od vojenskej služby. Do parlamentu sa nedostal, ba hrozilo mu dlhoročné väzenie za jeho účasť na etnografickej výstave v Moskve v roku 1867.

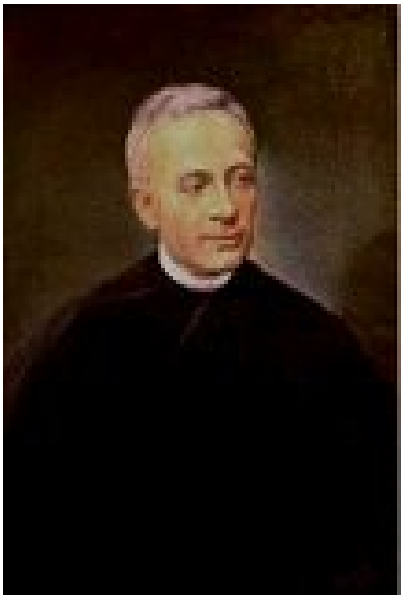

Vo svojich aktivitách pre národ nepoľavil ani v nasledujúcich rokoch. Podieľal sa na založení Tatrína, Matice slovenskej a v roku 1870 založil Spolok sv. Vojtecha. Významná je aj jeho redaktorská práca pri novinách a časopisoch: Zemský zákonník, Katolícke noviny, Cyril a Method, Slovesnosť, Vojtech a redigoval aj prvý slovenský pedagogický časopis Priateľ školy a literatúry.

Jeho život od roku 1861 je nerozlučne spojený s Kútmi, kde pôsobil ako farár. Tu aj zomrel, ranený mŕtvicou. Historik František Sasínek nad jeho hrobom povedal: *"My živí musíme tu vyznať, že ani jeden z nás nemá toľko zásluh o cirkev, národ a školu ako Radlinský."* 27. 7. 1930 mu v Kútoch odhalili pomník.

Uvádzame tu aj báseň, ktorú na sté výročie narodenia Andreja Radlinského napísal P. O. Hviezdoslav (uverejnená bola v Národných novinách roč. 1918, č. 63).

Že svetla osvety ľud slovenský
nepotrebuje? môž vbŕzď do kaluže
do jamy podnúť? Zloduch! Kto tak luže!
Vykríkol strážca - Andrej Radlinský.
Bo požehnaná mať je Orava,
i šťastná, čo si rodí synov, ktorí
ľud všeľudského vedú do práva,
ho prebúdzajú za zlatistej zory,
by na úslní poznal, čo mu škodí,
ho hyzdí, rozhľad mu múti nebeský,
vykvitlého odvracia od zdravia:
že pohon je ozaj jak horský stín-
slzavý, bledý, civý - chorý, chorý -
I jako prostý vášní, chýb a vín
nad tela povznesený poblesky,
radostne spiechal ducha slobody,
vzkriesenia svojho požívať hody!
Buď oslávený ten jej Slávy syn!

150. výročie narodenia si pripomenul básnik S. Veigel básňou Tvárou v tvár ľudu. Uvádzame tu prvú a poslednú strofu.

Národu v reči vlastnej
podáva pravdu s mliekom materským,
dedičstvo otcov,
hviezdu viery a padajúc s hviezdou osvety.

V zákrutách dejín svieti pochodeň
začatá veľkým buditeľom národa
k vlastnej postati.
Hlas, ktorý búrka nezlomí,
čas nestratí.

Andrej Radlinský vydal viac ako štyridsať kníh. Veľkú nevôľu vládnych kruhov vyvolala učebnica *Dejepis slovenský*. Vláda ho zakázala používať. Ani tak vo svojich snahách nepoľavil. Významným počinom bolo zavedenie Štúrovej stredoslovenčiny do škôl. Školu a literatúru považoval za zdroj osvety a vzdelanosti každého národa. Spolu s Martinom Hattalom Andrej Radlinský prispeli ku konštituovaniu slovenčiny.

V roku 1871 vydal Andrej Radlinský vo Viedni vlastným nákladom učebnicu *Školník*. V predmluve autor píše: „*...požaduje i sám duch času a svetská vláda, aby sa tiež v elementárnych čiže národných školách obzvláštny zreteľ bral na vyučovanie mládeže v reálnych vedách.*“ Sú tam uvedené aj predmety, ktoré určoval zákon z roku 1868: „*viero- a mravoveda, čítanie a písanie, počtovanie z hlavy a písmom, ako aj nauka krajinských mier, mluvnica, cvičenia mluvy a umu, prírodozpyt (silozpyt a zemeznalstvo), prírodopis so zreteľom na spôsob výživy a na kraj, k nemuž väčšina rodičov detí patrí, krajinský zeme- a dejepis; nečo zo všeobecného zeme- a dejepisu, praktické úpravy v poľnom hospodárstve a zahradníctve, krátka nauka občanských práv a povinností, spev, telocvik ohľadom na telocvik vojanský.*“

Hugolín Gavlovič

11. 11. 1712 Czarny Dunajec – 4. 6. 1787 Horovce
básnik, františkán

Patril medzi literárne činné osoby, o ktorých verejnosť za ich života nič nevedela. Aj dlho po smrti jeho meno nepreniklo do povedomia slovenskej verejnosti. Zverejnil ich až Michal Rešetka, prvý vydavateľ Valaskej školy v predslove k trnavskému vydaniu diela v rokoch 1830-1831. Predpokladá sa, že ich získal zo záznamov pruštianskeho františkánskeho kláštora. Do začiatku 30-tych rokov 20. storočia sa údaje o Hugolínovi Gavlovičovi nepodarilo rozšíriť. O ďalšie výskumy sa zaslúžil literárny historik Celestín Lepáček (františkánsky kňaz, ktorý študoval v Trstenej a v roku 1920 vstúpil do františkánskej rehole, neskôr študoval slovenčinu a francúzštinu na FFUK v Braislave a na Sorbone. Zaoberal sa skúmaním života Hugolína Gavloviča, z ktorých výsledky neskôr uverejnil v štúdiách a aj v samostatnej knihe). Gavlovič dostal pri krste meno Martin. Hugolín prijal až pri vstupe do rehole 30. júna 1733, ktorá toto meno vyžadovala doživotne používať. Už od prvého roka svojho života bol Gavlovič vychovávaný v Trstenej. Kto ho vychovával a za akých okolností v Trstenej, nie je zatiaľ nič známe. Nie je jasná ani jeho národná príslušnosť, no väčšinou sa poukazuje na to, že celý svoj život prežil v slovenskom prostredí a vo svojich dielach používal slovenský literárny jazyk.

Základné vzdelanie nadobudol v Trstenej. Stredoškolské štúdiá pravdepodobne absolvoval v Žiline a teologické štúdiá v Beckove. Za kňaza bol vysvätený v roku 1738. Ako kazateľ pôsobil v Žiline, od 16. júna 1743 v Beckove a od 10. júna 1744 v Pruské a Horovce sa stali jeho hlavným pôsobišťom (posledných dvanásť rokov pôsobil ako kaplán v rodine Madočániovcov v Horovciach). Dlhé roky ho trápila pľúcna choroba. Letá trávieval na salašoch pod Vršatcom.

Najznámejším dielom Hugolína Gavloviča je *Valaská škola mravúv stodola*. Kedy začal s jej písaním nie je známe. Čistopis rukopisu bol ukončený 12. marca 1755. K vydaniu však došlo až v rokoch 1830-1831. Ďalších vydaní sa toto dielo dočkalo v rokoch 1971, 1982 a v roku 1989. Gavlovič je autorom aj ďalších spisov: *Menologium, Škola duchovní, Kniha o márnosti svetskej, Cwičení Duchowné, Kamen pomoci* atď., celkove vyše dvadsať prác. Tieto práce však zostali na okraji záujmov slovenskej literárnej histórie a doposiaľ nie sú vyjasnené otázky autorstva, ani skutočný rozsah jeho diela.

Vyberáme z diela Valaská škola mravúv stodola:

17. Čítaj knižky ne len k naučení
ale i k tvému polepšení.

Všelijaké v svete knihy; jiné o múdrosti,
jiné k dobrým mravom táhnú, jiné ku svatosti.
Které súdiš dobré býti, té často čítávej,
a čo čítaš, pilne čítaj, a dobře rozumej.
Mnozí z knižek vytahujú užitek sladkosti,
a mnozí z nich, jak pavúci, berú jed trpkosti.
Ale není, domnívam se, knižečky tak sprostej,
žeby pobožný nenašl nečo dobrého v nej.
V knihách velice poklady múžeš naleznúti,
čo z nich vezneš, to je stálé, nemúže zhynuti.
Však na samém nezakládej knižek čítavaání,
ale v dobrém, jako čítaš, spravuj tvé chování.

Hugolín Gavlovič - akvarel od Albína Brunovského

18. Čo dobrého čítaš, to pamatuj.

Čo dobrého v knihách čítaš, zadrž to v pameti,
nebo darmo čítá, který nic nechce vedeti.
Což za osoh knihy čítať ve dne a i v noci,
jak v hlave nic nezachováš, darmo kazíš oči.
Byť bys´ vedel všecké knihy, jako se menujú,
nic neplatí, jak nevíš, čo v sobe obsahujú.
Jestli zhyne tvoja kniha, zhyneť i umení,
když z nej nemáš nic v tvé hlave z podlého učení.
Málo naraz, ale často, i pilne čítať máš,
[pak] li mnoho čítať budeš, všecko zabudeš zas.
Kdo málo jí, ale chutno, temu pokrm slúží,
skorej kratičké čítání v hlave se zadrží.

Františkánsky kostol v Trstenej

Hugolín Gavlovič je pochovaný v hrobke vo františkánskom kostole sv. Juraja v Pruskom, ktorá bola v roku 2009 zrekonštruovaná. V oratóriu kostola sa nachádza stála expozícia venovaná Hugolínovi Gavlovičovi. Základná škola s materskou školou v Pruskom nesie meno Hugolína Gavloviča.
V roku 1987 na návrh Matice slovenskej zaradilo UNESCO Hugolína Gavloviča do svojho kultúrneho kalendára.

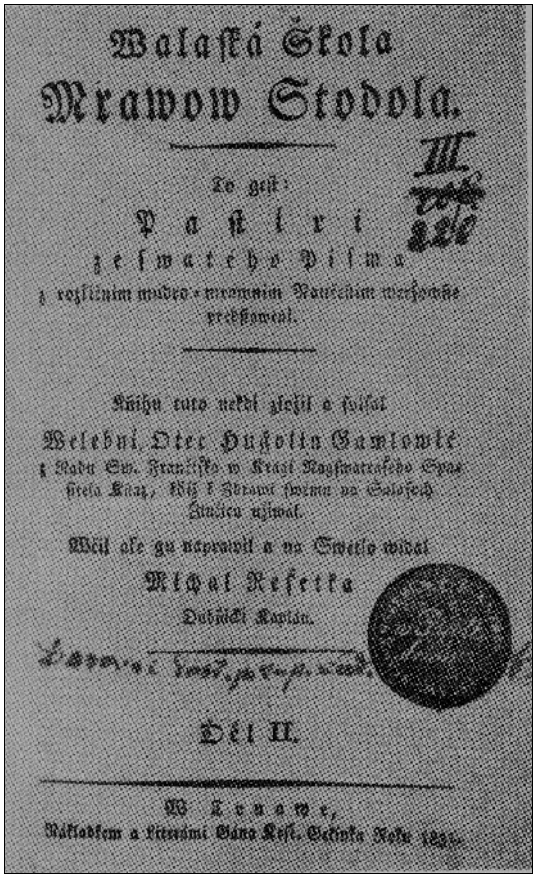
Walaská Škola
Mrawow Stodola.
Co gest:
Pastiri
zeswatého Pisma
z rozličnim modro-mrawnim Naučením wersowně
prekstowal.
Knihu tuto nekdi zlozil a sesbral
Welebni Otec Hugolin Gawlowič
z Radu Sw. Františka w Kraji Nagsinatrského Spas-
tela Kraj, Kdež i Zbraní swému na Salofech
Zivotu vzywal.
Wěcj ale gu napsowil a na Swetlo widat
Michal Rešetka
Dubňácki Kaplán.
Díl II.
W Lonowe,
Nákladkem a Literami Gána Kest. Gelinka Roku 1831.

Titulná strana druhého dielu Valaskej školy, vydanej Michalom Rešetkom ►

Frontispice s gafikou Jozefa Intibusa v druhom diele Valaskej školy, vydanej Michalom Rešetkom ▼

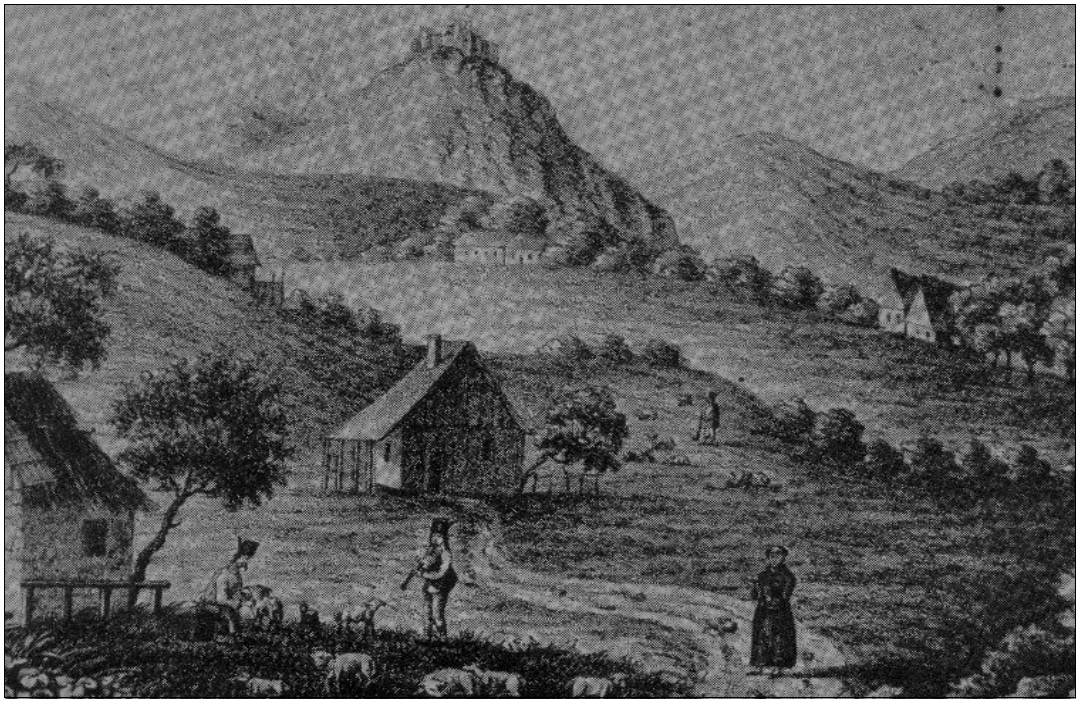

Spracoval:
Peter Huba

Nie zatratenie, ale nádej
Maximilián Račkay
2. 6.1806 – 15. 7. 1872

Naše rozprávanie začneme v jednej obci a v jednom kostole. Obec sa volá Zázrivá a píše sa rok 1647. Vtedy tam prichádza do evajelickej farnosti na kontrolu superintendent Joachim Kalinka. Reč je o kostole. Sami Zázrivčania priznávajú, že kostolík je tesný. Vizitátor radí postaviť nový *„pro vyhnání tech zveruv po stenách namaluvaných“*. Kalinka nariadil tiež primaľovať dvanásteho apoštola. Jeden chýbal, ktorý iste do Žaškova utiekol, lebo tam napočítal o jedného viac.

Možno im neznámy ľudový umelec zobrazil na stenách posledný súd či peklo, ako si ho sám dokázal predstaviť.

Nijakú zmenu nenašiel superintendent pri svojej návšteve r. 1658. Medzitým možno apoštola primaľovali i steny zabielili, ale stále to bol ten istý starý kostolík ešte aj roku 1666.

Z uvedeného roka je pokyn, aby ho *„na jiném spusobnejším míste z dreva aneb kamení budovali prostrannejší, ponevač se lid rozmnožuje, starý pak aby na míste zanechali pro mrtvé tela v nem i na cmiteri pochování“*. Starý drevený kostol vydržal dlho. Aj nový kostol, už ako katolícky, postavili z dreva v r.1758-1761. Starý v spustnutom stave predali Žaškovu.

Hneď druhým katolíckym rechtorom v Zázrivej, za Martinom Jurigom, bol učiteľ Račkay. Ešte musel na vlastné oči vidieť, poznať kostolík s jeho výzdobou.

Jeho potomok sa stal akoby oficiálnym maliarom kostolov na Orave a Liptove v období začiatku realizmu vo výtvarnom umení. Žil a tvoril vtedy, keď maľoval svoje obrazy Peter Michal Bohúň, v rokoch národného obrodenia. Pri mene Račkay, Ratškay sa píše, že ide o 3 generácie maliarov. Z nich najkvalitnejší je Max Račkay.

Ľavé krídlo betlehemu, Rabčice, prvá polovica 19. storočia – olej, plátno (Oravská galéria)

Oravské pramene hovoria, že pochádzal z výtvarnícko-remeselníckej rodiny. V rokoch 1830-71 už ako hotový maliar maľoval na Orave a na Liptove, keď predtým tri roky strávil na výtvarnej akadémii vo Viedni. Či popri maľovaní aj učil, záznam o tom v tvrdošínskej škole niet. Spomína sa iba dlhoročný učiteľ Ignác Železňák, ktorý tam učiteľoval v rokoch 1851-1905 a za podučiteľa k veľkému počtu žiakov zvolili Jána Ratskaya, Maximiliánovho syna v r. 1864. Riadne skončil učiteľský ústav v Spišskej Kapitule.

M. Račkay sa v Tvrdošíne napokon stal váženým, uznávaným človekom, lebo ho v r. 1868 zvolili za podrichtára a r. 1871 za člena školskej stolice. Škoda, že tak neskoro. O rok na to zomrel ako 66 ročný.

Čo o ňom napísali alebo povedali:

Dr. Alžbeta Gunterová: Dejiny a súpis výtvarných pamiatok Oravy - Muzeálna slov. spoločnosť Martin 1944:

Rekvirácia II., okolo roku 1840, olej, plátno (Oravská galéria)

Ak sa tu objavili 2-3 diela, tie nevznikli na Orave, „lebo miestnych maliarov okrem Račkayovcov nebolo a cudzí sotva zavítali do tohto kraja.
Anna Petrová-Pleskotová: K počiatkom realizmu v slovenskom maliarstve-SAV Bratislava 1961.
Keď písala o levočskom maliarovi Jozefovi Czauczikovi, vraví:
Jeho prejav je skôr príbuzný naivne sviežim ilustračným dobovým národopisným dokumentom oravského maliara-polodiletanta (!!) Maximiliána Račkaya zo 40. rokov.

Inde uvádza, že osvietenskú myšlienku významu sedliackeho stavu ako základu a vydržiavateľa celej spoločnosti znázorňovali maliari spravidla alegoricky. Dodáva:Obrazy tohto typu maľoval aj Bohúňov krajan Maximilián Račkay, veľmi nadaný umelec, samouk alebo ľudový výtvarný remeselník, ktorý bol nepochybne bystrým a realistickým pozorovateľom života. Jeho práce sú síce viazané len na Oravu a i keď prejavujú určitú priam naivnú nekultivovanú bezprostrednosť, svojím demokratickým poňatím a živým koloritom pripomínajú ľudovú dekoratívnu maľbu.

Iní o ňom: Nadaný ľudový maliar. Maľoval kostoly, krížové cesty, obrazy zo života, kostol v Liesku a Habovke. Maľoval žánrové obrazy zo života oravského ľudu so silným sociálnym dôrazom. Bol glosátorom slovenského revolučného hnutia, o čom svedčia obrazy Zeman Varzely vo väzení a Oravskí zemania vo väzení. Realistický ľudový maliar. Stál v službách národného obrodenia.

Oboch našich maliarov, Račkaya i Bohúňa spájalo aj to, že ich živila predovšetkým sakrálna práca.

P. M. Bohúň sa priklonil k romantizmu. Idealizuje ľud, hodnotí ho kladne, vyjadruje svoj postoj voči tým, čo ho znevažujú. Ukazuje, že Slováci sú národom s vyspelou duchovnou kultúrou, tradíciami, zvykmi.

Romantická obrodenecká generácia mala cieľ: Nemali predstavovať ľud taký, aký je, ale aký by mal byť.

Račkay je naopak realista. Rozpor v romantizme spočíval i v tom, že obdobie nebolo romantické, idylické:1847 hlad, neúroda, štatárium v súvislosti s nepokojmi v Haliči.

Nemaľuje svojich ľudí ako novú krajinovú štafáž namiesto víl či mytologických postáv.

Pre svoj príbeh maľuje skutočné dedinské prostredie i jednotlivé typy s potrétnou vernosťou.

Čo sa týka sakrálnych, kostolných malieb, tradíciou pri maľovaní kostolov bola krížová cesta, pribíjanie, ukrižovanie, snímanie Krista z kríža, ilustrované desatoro, zobrazenie pekla na odstrašenie hriešnikov.

Pozrime sa, čo a ako maľoval Maximilián (Max) Račkay:

Maximiliána Račkaya dodnes hodnotia ako ilustrátora a dokumentátora doby, etnografické hodnoty jeho diela. Čítame o tom v Slovenskej monografii v 19. storočí od Viery Urbancovej (MS 1987), najmä v časti Odraz slovenských etnografických koncepcií vo výtvarnom umení. Zdôrazňuje záujem o ľudové ilustrácie k textom

v období osvietenectva.

Osvietenci chceli ľudí vzdelať, jeho prácu zdokonaliť. (Ako príklad uvádza pripravovanú monografiu Oravská stolica od nášho rodáka Daniela Sontága, o ktorom bol článok v 1. čísle z r. 2009 tohto časopisu.)

Max Račkay k nej vypracoval sériu olejomalieb, ktoré sa nachádzajú v Budapešti.

Tieto obrazy by sa dali nazvať ilustračné, lebo v nich nie je príbeh:

V radoch sú postavy žien a mužov rôzneho stavu a remesla. Nad každým autor pripísal, odkiaľ, z ktorej obce či mestečka postava je.

Napríklad: Sluhovia oravských plátenníkov, Oravské zemianske odevy, Ženské odevy v oravských mestečkách, Mužské odevy v oravských mestečkách, Ženské ľudové odevy z Oravy, Mužské ľudové odevy spod Babej hory a Piľska, Mužské ľudové odevy z Oravy, Zemianske odevy z Oravy.

Obrazy sú z r. 1831, ako vo filme pred nás vystupujú mešťania, drobní zemania, plátenníci, remeselníci.

Ďalšie jeho obrazy sú v zbierkach Galérie mesta Bratislava, v Etnografickom ústave SNM v Martine, ukážku má tiež naša Oravská galéria

Maľoval tak, aby ľudia, medzi ktorými žil, obrazom rozumeli.

Ľudia podľa neho nemali povedať o obraze: To je pekné, ale – To je pravda! Veď maľoval pre jednoduchých ľudí. Vtedy sa ešte ani richtári nevedeli podpísať a právnu listinu podpisovali dvoma krížikmi...

Na sakrálnych maľbách vidno, že to už nie sú výjavy ako v starom zázrivskom kostolíku. Nevyžaruje z nich hrozba večného zatratenia, ale nádej pre každého. Jeho svätci sú samozrejme ľudové postavy.

V čase katastrofálneho hladu, keď z Oravy polovica ľudí odchádzala na južnú zem, aby si ratovali holý život, vymaľoval svätyňu kostola a postavy k novozadováženému betlehemu v Lúčkach. Viaceré oravské pramene zaznamenali, že ľudia sečku mleli, ľanové hlávky treli, zbierali piliny a z toho varili *"glufovky"*. Ľud sa pásol ako rožný statok po lúkach...

Pôvodné obrazy krížovej cesty ružomberskej Kalvárie namaľoval na plech. Ale už dávno ich vymenili za nové.

Zachovali sa sakrálne práce pre r. k. kostoly v Hybiach-1843, Zubrici-okolo 1857, Liptovskej Revúcej - 1860, Habovke, Kňažej - 1862.

Zo zázrivských novín máme správu, že vo veži kostola bol alebo je poškodený obraz neznámeho svätca s krížom a anjelom, signovaný-rok 1854.

Málokomu sa podarilo urobiť taký živý obraz ako Výročný trh v Trstenej s nespočetnými trhovníkmi a atmosférou pohody.

Z histórie farnosti Habovka (r. k. úrad 1998). P. E. Bárdoša čítame, že r. 1850 vo fundačnej listine sa Habovčania zaviazali na mieste starého cintorína postaviť kaplnku Márie Magdalény. Postavená a posvätená bola r. 1856. Pozeráme na návrh oltárneho obrazu, ktorý rozpráva o tom, že aj najväčší hriešnik, ak to oľutuje, dočká sa milosti, odpustenia. Každý vidí žiarivý prúd svetla, ktorý ju zalieva.

V Krušetnici maľoval hlavný oltár svätého Michala. Michal-Michael. Koncovka –el ako anjel, Gabriel, Emanuel, Rafael, Ezechiel, Samuel znamená podobný bohu. Hlavný archanjel, veliteľ nebeského vojska, ktorý bojoval proti satanovi. Ochranca viery, vojakov, dnes aj policajtov. V ruke drží atribút moci meč. Mal by byť rozhodcom pri súdnom dni. Trpezlivo čaká na svoj čas.

Rudolf Bednárik v štúdii Oravský ľud v diele neznámeho umelca 19. storočia Maxa Račkayho (Ľudová tvorivosť r. 1954 č.11) píše o tom, aké starobylé a už nenávratné zvyky a obyčaje nájdeme v jeho obrazoch. Napríklad na obraze Dvaja Oravci máme bočný výjav pradúcej ženy. Ľan má omotaný na hlave pod šatkou. Po vláknach ho poťahuje, zvlhčuje a navíja na vreteno. Nemá žiadnu praslicu. Ženy mohli pásť ovce, dobytok a pri chôdzi priasť. Až neskôr sa objavuje zárodok praslice: palica na konci ozdobená, na ktorej je pripevnený ľan. Priadka si palicu mohla zastrčiť za pás a priasť. Tak je to na obraze, kde pradie počas chôdze dievča z Bieleho Potoka. Oravci boli predovšetkým pastieri a chodili so svojím stádom. Až neskôr prišla na rad praslica s „labkou", na ktorej sa sedelo. Na obraze je všetko, čo charakterizovalo Oravu. Dvaja Oravci sú obyčajní chlapi. Jeden z nich je loketkár. Predáva napradené nite, prvovýrobu plátna podľa starej miery lakťa. Medzi nimi sa odohráva bežný rozhor. Ruky postáv naznačujú niečo iné. Práve idú uzavrieť obchod, keď si na súhlas s obchodom idú podľa ľudového právneho aktu ťapnúť rukami. Tento akt je známy už v 10. storočí.

„Príbeh" sa odohráva v otvorenej krajine. Žena pasie a pradie, chlapi uzavierajú obchod, dvaja mlátia cepami

obilie, na kraji stojí košinový plátennícky voz. Na stráni sa belejú bielidlá s plátnom, pri nich strážne búdky a koliby na zvlačiach, aby sa dali ľahko premiestniť na iné miesto. Plátno len tak svieti....

Hoci M. Račkay dôverne poznal predovšetkým Oravu, obraz Slovenský poddaný si svoj prívlastok zaslúži. Ako sa v kvapke rosy odráža celý svet, vidíme v ňom celé Slovensko - aj iné biedne krajiny. Je to vlastne dvojobraz. Na hornom roľník obklopený svojím majetkom - poľnohospodárskymi zvieratami - orie, zakladá úrodu. Na dolnom ten istý roľník už zobral úrodu, stojí s vrecami obilia a pozerá na skupinu 16 postáv. Zobrazil všetkých, čo žijú z jeho práce. Aby ešte zvýraznil svoje posolstvo, roľník vraví (je to tam napísané): Kto vás bude všetkých živiť?

Oravská galéria v Dolnom Kubíne má obraz Rekvirácia II (okolo r. 1840, olej, plátno, 50x63 cm). Tu už maliar nepripísal nejaký komentár. Všetko sa rozumie sebou samým.

Jar. Vtáctvo a oblaky veštia búrku. Drevené chalupy, hradné bralo, biely kostolík na vŕšku, poľovník so psom. Roľník dooral. Z pláteného obrusa prehodeného cez plece práve seje.

Domáci mu chystajú osivo. Ktovie, či mu bude dosť. Do koloritu zapadá sliepka s kohútom, husi, mačka, sviňa, pluh a dva voly so širokými rohami, aj holuby na streche. Ešte ani nedosial a už na plody jeho práce čakajú: hradný pán so svojou suitou, pochodujúce vojsko na koňoch, farár, ktorému treba dať *„zôsyp“*.

V depozite Oravskej galérie sú dve krídla betlehemu z Rabčíc.

Obrazy akoby z iného sveta. Celá dúha farieb! Maliar chcel asi do decembrového šera a tmavého kostola vniesť slnko, čo chýbalo na oblohe.

Na ľavom krídle betlehemu stoja hradby neznámeho mesta s početnými a zvláštnymi masívnymi vežami-baštami. Na hradbách strieľne. Popri hradbách idú traja oravskí valasi. Ovce sa po ceste pasú. Vpravo žobrák na kolenách, celkom na kraji krásne dievča, podávajúce ruku mládencovi z pravého krídla betlehemu. Mládenec a dievča betlehem akoby otvárajú.

Na pravom krídle pastieri s ovcami prichádzajú sprava. Jeden vyhráva ovečkám na gajdách, druhý ukazuje rukou na mesto, tretí hrá na dlhej píšťale. Počúva ho biely ovčiarsky pes i posledný v rade - cap. Nad všetkých jasná obloha.

V spomínanej knihe Dr. A. Gűntnerovej máme informáciu, že v r. k. kostole v Kňažej boli jeho obrazy z r. 1867 signované. Pôvodne boli umiestené v bočných výklenkoch oltára. Obrazy sv. Petra a Pavla.

Pozeráme na ich fotografickú podobu. Sú také ľudské, až dojímajú. Peter má hlavu sklonenú, celý výraz tváre je uvažujúci a pochybujúci, plecia poklesnuté ako u človeka po ťažkej robote.

Ruky má zložené k modlitbe, pohľad zamyslený. V ruke drží knihu a dva kľúče. Vravím si, jeden od kráľovstva nebeského, druhý? Od ľudskej duše..

Pavol je dynamickejší, ale na rozdiel od všetkých Pavlov-Šavlov, ktoré som kedy videla, nie je to človek činu, rozhodný. Rukou sa prehŕňa v hustej brade, uvažuje, rozmýšľa, tiež pochybuje... O čom uvažuje, rozmýšľa? Meč ako symbol moci drží v ruke ako pastiersku palicu.

Možno práve o tom. Veď je to oravský obraz, obaja sú oravskí svätí.

Otília Štepitová

Dodatok:

V Hladovke začal učiť r. 1874 Vendelín Ráčkay. Učil 35 rokov. Jeho pôsobenie spadá do doby, keď sa už začína učiť po maďarsky. Kronikár píše, že mal kvôli tomu nepríjemnosti, lebo po maďarsky nevedel. Učil do r. 1909. Z r. 1894 je výkaz miestnych príjmov učiteľa a priložený vokátor, prvý napísaný na písacom stroji. Listina je slovenská. Píše sa v nej, že Vendel Račkay je organista obcí Hladovka a Suchá Hora. Učiteľ v osobitnom liste žiada ministerstvo poľnohospodárstva o odmenu za jeho zásluhy o pokrok v ovocinárstve. Úradník ministerstva si prišiel pozrieť jeho „drevársku školu“ v Hladovke a ministerstvo mu za „odborný pokrok“ odovzdalo 200 korún. Odmenených vtedy bolo 21 učiteľov z celej uhorskej krajiny.

Ide o druhého syna maliara Račkaya, pokračovateľa učiteľskej dynastie? Penzionovali ho po 50 rokoch učiteľskej služby, 15 rokov učil inde.

Z materiálu o Hladovke.

KALENDÁRIUM

významných výročí osobností Oravy v roku 2012

V JANUÁRI
si pripomíname

Ondrej MELICHERČÍK
univerzitný profesor, redaktor, folklorista
16. 1. 1917 Párnica – 30. 5. 1966 Ružomberok

Po roku 1945 pôsobil ako predseda Národopisného odboru Matice slovenskej, od roku 1949 vykonával funkciu predsedu Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied, od roku 1953 profesor FFUK. V rokoch 1945- 1947 redigoval Národopisný zborník. Medzi najvýznamnejšie knižne vydané práce patria: Spoločenský spev na Slovensku, Teória národopisu, Slovenský folklór, Slovenské príslovia a ďalšie. Publikoval viac ako 120 odborných štúdií.

Mikuláš KUBÍNI
historik, archeológ
7. 11. 1840 Demänová – 26. 1. 1937 Oravský Podzámok

Patril medzi prvých bádateľov, ktorí sa systematicky venovali dejinám tohto regiónu. Od roku 1865 pôsobil ako právnik, v rokoch 1877-1923 ako zástupca riaditeľa a v rokoch 1923-1932 ako riaditeľ Oravského komposesorátu v Oravskom Podzámku. Je autorom knihy Árva vára (história Oravského zámku) a mnohých štúdií, v ktorých zverejňoval výsledky svojich archeologických bádaní. Významnou mierou sa zaslúžil o postavenie budovy pre Čaplovičovu knižnicu. Do maďarčiny preložil Hviezdoslavovu Hájnikovu ženu.

Peter ÁRVAI
katolícka kňaz
3. 7. 1808 Hladovka – 23. 1. 1892 Bobrovec

Bol zakladateľom prvého spolku miernosti na Slovensku. Celý svoj život sa venoval zvyšovaniu vzdelanosti, podpore chudobných a boju proti alkoholizmu. Za výraznú ľudovýchovnú činnosť mu cisár František Jozef I. v roku 1857 odovzdal zlatý záslužný kríž.

Stanislav ZOCH
učiteľ, pedagogický publicista
31. 1. 1852 Jasenová – 27. 11. 1911 Banská Bystrica

Popri svojom učiteľskom povolaní učil štepiť stromy, viazal knihy, zbieral nerasty, preparoval vtáky, lisoval kvety. Bol pravidelným prispievateľom do Národných novín, Obzoru a tiež Rodiny a školy. Propagoval zakladanie knižníc a zhotovovanie učebných pomôcok. V Národných novinách protestoval proti zrušeniu revúckeho gymnázia. Patril medzi prenasledovaných učiteľov, zo školských služieb musel odísť.

Vo FEBRUÁRI
si pripomíname

Ján SEBERÍNI
evanjelický kňaz, historik
1. 1. 1780 Veličná - 10. 2. 1857 Banská Bystrica

Od roku 1834 bol superintendentom banského dištriktu Za sympatie s revolúciou bol zbavený tejto hodnosti a odsúdený na smrť, nakoniec omilostený. Bola to jedna z najvýznamnejších osobností evanjelickej cirkvi 19. storočia. Aktívne sa postavil proti odnárodňovacím akciám K. Zaya. Vydal príručku pre učiteľov, zaslúžil sa o vydanie spevníka, pohrebných piesní, príručky pre konfirmandov a ďalších prác. Zúčastnil sa pri zakladaní spolku Tatrín. V rukopise zanechal vlastný životopis.

V MARCI
si pripomíname

Pavol ČAPLOVIČ
učiteľ, archeológ
7. 3. 1917 Veličná – 5. 6. 1994 Oravský Podzámok

Vykonával funkciu správcu Oravského hradu, neskôr riaditeľa Oravského múzea v Oravskom Podzámku. Venoval sa rozsiahlym archeologickým výskumom, výsledky ktorých publikoval vo viacerých samostatných publikáciách. Najrozsiahlejšou je publikácia Orava v praveku, vo včasnej dobe dejinnej a na začiatku stredoveku. Je zostavovateľom monografie Dolného Kubína, Podbiela a Veličnej. Vydal knihu o Oravskom zámku a obrazové publikácie – Čaro kresaného dreva a Ľud Oravy v minulosti..

Jozef KLINOVSKÝ
cirkevný hodnostár
9. 3. 1772 Rabčice – 1. 7. 1832 Spišská Kapitula

Bol členom Bernolákovho Slovenského učeného tovarišstva. Náboženskú literatúru vydával v bernolákovčine. Do nej z latinčiny preložil prvú slovenskú pedagogiku i ďalšie práce. V roku 1819 založil učiteľský ústav v Spišskej Kapitule.

Milo URBAN
spisovateľ, redaktor
24. 8. 1904 Rabčice – 10. 3. 1982 Bratislava

Je vedúcou osobnosťou slovenskej literatúry 20. storočia. Debutoval novelou Jašek Kutliak spod Bučiny. Úspešným bol román Živý bič, ktorý je aj kľúčovým dielom slovenskej medzivojnovej prózy. Voľným pokračovaním je román Hmly na úsvite. Trilógiu zavŕšil román V osídlach. Svoje detstvo opísal v románe Zelená krv. Je autorom ďalších románov. Patril medzi najprekladanejších slovenských autorov.

František ABAFFY
podžupan Oravskej župy
1732 Horná Lehota – 15. 3. 1817 Horná Lehota

V rokoch 1790-1791 bol ablegátom Oravskej stolice v Uhorskom sneme. Tu v jednej zo svojich rečí vyjadril potrebu buržoáznodemokratických premien v krajine.

Juraj TRANOVSKÝ
kňaz, náboženský spisovateľ
17. 3. 1592 Tešín – 29. 5. 1637 Liptovský Mikuláš

V rokoch 1629-1631 bol kazateľom na Oravskom hrade. Je autorom viacerých kníh. Napísal knihu Výklad zjavenia Jánovho. Vydal tri knihy žalmov a knihu modlitieb. Najvýznamnejším jeho dielom je kancionál Cithara sanctorum, známa pod menom Tranoscius.

V APRÍLI
si pripomíname

Pavol BUJNÁK
evanjelický kňaz, literárny vedec
24. 4. 1882 Dolný Kubín – 13. 11. 1933 Praha

Od roku 1924 pôsobil ako profesor ugrofinistiky na KU v Prahe, od roku 1931 na UK v Bratislave. Napísal Stručné dejiny česko-slovenskej literatúry po Štúra, knižne vydal monografiu Pavel Országh Hviezdoslav, zborník Hviezdoslavových štúdií, monografiu Dr. Karol Kuzmány. Venoval sa literárnej komparatistike, porovnávacej jazykovede, samostatné štúdie venoval estetike. Zaslúžil sa o vydanie prvej slovenskej univerzálnej encyklopédie – 3 - zväzkového slovenského náučného slovníka.

Ignác GREBÁČ – ORLOV
básnik, prekladateľ, katolícky kňaz
25. 8. 1888 Námestovo – 26. 4. 1957 Ružomberok

Básnické prvotiny publikoval pod pseudonymom Vraniak. Pseudonym Orlov prijal na podnet Svetozára Hurbana Vajanského. Pre účasť na augustových martinských slávnostiach bol súdený. Cez prvú svetovú vojnu posielal domov básne, ktoré vyšli po vojne pod názvom V povíchrici. Venoval sa duchovnej, politickej a literárnej práci.

V MÁJI
si pripomíname

Peter BALGHA
spisovateľ, dramaturg televíznej tvorby
27. 5. 1935 Dolný Kubín – 16. 5. 1972 Bratislava

Je autorom poviedok: Neprebudený, Dom pre živých, Ticho, ktoré si tu zanechal, Hřbitov uprostřed města. Zaslúžil sa o uvedenie viacerých inscenácií na obrazovky televízie a scenáristicky pripravil televízne inscenácie z diel M. Krnu, E. Trioletovej, M. Kukučína, I. Bunina a iných.

Blažej BULLA
hudobný skladateľ, staviteľ
19. 5. 1852 Ústie nad Oravou – 1. 11. 1919 Martin

Ako architekt žil v Martine, kde vyprojektoval a v roku 1888 postavil Národný dom. Venoval sa zbieraniu slovenských národných piesní, v Martine viedol aj spevokol. Zhudobnil Sokolský pochod amerických Slovákov a k historickej dráme Jánošík zhudobnil spevy Urobil tak aj k hrám Zlatovláska, Žatva, Princ Radeotín, Soľ nad zlato.

Andrej KAVULJAK
lesný inžinier, historik
5. 12. 1885 Ústie nad Oravou – 30. 5. 1952 Dolný Kubín

Venoval si výskumom histórie predovšetkým lesníctva na Orave, ale aj na Slovensku. Je autorom prác: Oravský komposesorát, Lietava, podnik feudálneho hospodárskeho systému, Dejiny lesníctva a drevárstva na Slovensku a ďalších prác. Výsledkom výskumov histórie Oravy sú knihy: Hrad Orava, Valasi na Slovensku, Starobylé kostoly na Orave a ďalšie. Jednou z najvýznamnejších jeho prác je Historický miestopis Oravy.

V JÚNI
si pripomíname

Jozef CIEKER
diplomat, spisovateľ, publicista
21. 6. 1907 Krásna Hôrka – 20. 1. 1969 Madrid

Ako študent sa zapájal do spolkovej činnosti v katolíckych organizáciách Moyzes a Ústredia slovenského katolíckeho študentstva. Bol aj predsedom Pax Romana. Od roku 1935 bol úradníkom na Ministerstve zahraničných vecí v Prahe a počas existencie Slovenskej republiky 1939-1945 pôsobil v diplomatických službách. Po vojne žil v Španielsku, kde publikoval viac prác venovaných predovšetkým východnej Európe.

V JÚLI
si pripomíname

Július BALLO
učiteľ, osvetový pracovník
25. 2. 1879 Vrbica – 6. 7. 1947 Dolný Kubín

Pôsobil ako učiteľ na viacerých ľudových školách. Všadiaľ sa prejavil ako národný pracovník, organizátor ochotníckeho divadla a spevokolu. V roku 1919 bol vymenovaný za školského inšpektora pre dolnokubínsky okres. Bol organizátorom školskej administratívy na Slovensku a autorom metodík pre slovenské a maďarské školy a meštianky. Je autorom a zostavovateľom učebníc, najmä šlabikárov, čítaniek a počtovníc pre slovenské ľudové školy.

Andrej RADLINSKÝ
redaktor, politik, katolícky kňaz
8. 7. 1817 Dolný Kubín – 26. 4. 1879 Kúty

Patril medzi najvýznamnejších slovenských dejateľov a národných buditeľov 19. storočia. Otec bol dolnokubínsky richtár a matka bola neterou Antona Bernoláka. V revolučných rokoch 1848-1849 bol v kontakte s Hurbanom a Hodžom, vo Viedni sa stal redaktorom Slovenských novín. Stál pri zrode Tatrína, Matice slovenskej i Spolku sv. Vojtecha – založil ho v roku 1870. Redigoval viaceré noviny a časopisy: Zemský zákonník, Katolícke noviny, Cyril a Method, Slovesnosť, Vojtech a tiež prvý slovenský pedagogický časopis Priateľ školy a literatúry. Napísal a vydal viac ako 40 kníh rôzneho obsahu. Do škôl zavádzal Štúrovu stredoslovenčinu. Viac sa možno o Andrejovi Radlinskom dočítať na inom mieste tohto časopisu.

Maximilián RAČKAJ
maliar, ilustrátor
2. 6. 1806 Zázrivá - 15. 7. 1872 Tvrdošín

Študoval na výtvarnej akadémii vo Viedni. V rokoch 1830-1871 pôsobil na Orave a v Liptove. Plodnú časť svojho života prežil v Tvrdošíne. Z jeho tvorby sa zachovali viaceré sakrálne práce pre kostoly a žánrové obrazy zo života oravského ľudu. Je autorom série štrnástich farebných ilustrácií pre pripravovanú monografiu Daniela Sontága o Oravskej župe.

V SEPTEMBRI
si pripomíname

Juraj THURZO
stoličný a krajinský hodnostár
1. 9. 1567 hrad Lietava – 24. 12. 1616 Bytča

Patril medzi najbohatších, najvplyvnejších, ale aj najvzdelanejších veľmožov na prelome 16. a 17. storočia v Uhorsku. V roku 1609 bol zvolený do funkcie palatína. Významnou mierou prispel k udržaniu pokoja v krajine. Bol členom delegácie, ktorá podpísala s Turkami Žitavský mier. Rozhodujúcou mierou prispel k zvolaniu synody do Žiliny a tiež k prijatiu jej záverov, ktorými sa konštituovala ev. cirkev augsburského vyznania. Jeho prispením sa Bytča stala významným kultúrnym strediskom na Slovensku.

Andrej HALAŠA
prekladateľ, divadelník
17. 9. 1852 Záskalie – 4. 4. 1913 Martin

Významná osobnosť divadelníctva, literatúry a vlastivedného bádania. Zaslúžil sa o postavenie martinského Národného domu, v roku 1893 o založenie Muzeálnej slovenskej spoločnosti a v roku 1908 prispel k založeniu Slovenského národného múzea. Je jedným zo zakladateľov slovenského spevokolu v Martine. V rokoch 1845 – 1913 bol známym divadelníkom, nacvičil okolo 300 divadelných hier a sám zahral okolo 170 postáv. Zbieral slovenské ľudové piesne, ktoré sčasti aj vydal.

Peter Michal BOHÚŇ
akademický maliar, učiteľ
29. 9. 1822 Veličná – 20. 5. 1897 Bielsko

Študoval na pražskej akadémii výtvarných umení. Za finančnú podporu namaľoval pre spolok Tatrín 6 obrazov krojovaných Slovákov z Velkej Vsi (Veličnej), Važca, Lučivnej, Bača a hájnik spod Oravského zámku Družica z dolnej Oravy a Slováci z hornej Oravy. Vo veličnianskom ev. a. v. chráme je oltárny obraz Nanebevstúpenie Pána. Menom Petra Michala Bohúňa je pomenovaná galéria v Liptovskom Mikuláši, v Dolnom Kubíne jedna základná škola umenia, v Bratislave je jeho pamätník od Fraňa Štefunku.

V OKTÓBRI
si pripomíname

Anton BERNOLÁK
kodifikátor spisovnej slovenčiny, jazykovedec, zakladateľ Slovenského učeného tovarišstva
2. 10. 1762 Slanica – 15. 1. 1813 Nové Zámky

Za kňaza bol vysvätený v roku 1787. Najdlhším jeho pôsobiskom boli Nové Zámky, od roku 1799 bol

dekan. Už v seminári v Bratislave sústredil okolo seba bohoslovcov v spoločnosti Societas excolendae linqae Slavicae, zameranej na poznanie slovenského jazyka. Stal sa aj členom Slovenského učeného tovarišstva. Je autorom viacerých jazykovedných spisov. Dvadsať rokov pracoval na Slovári – vyšiel po smrti v šiestich zväzkoch. Viac sa o Antonovi Bernolákovi možno dočítať na inom mieste tohto časopisu.

V NOVEMBRI
si pripomíname

Hugolín GAVLOVIČ
básnik, františkán
11. 11. 1712 Čierny Dunajec – 4. 6. 1787 Horovce

Vychovávaný bol v Trstenej, kde chodil aj do školy. V roku 1732 vstúpil do františkánskej rehole. Verejnosti sa stal známy hlavne svojou knihou básní, poučení a úvah, ktorá vyšla až v rokoch 1830-1831, hoci bola dokončená v roku 1755 – Valašská škola - mravou stodola. Komentuje v nej etiku medziľudských vzťahov a rozhorčene odsudzuje tých, čo utláčajú podaný ľud. Ďalšie monumentálne dielo – Škola kresťanská je adresované členom tretieho františkánskeho rádu. Napísal aj ďalšie diela. V roku 1987 ho zaradilo UNESCO do svojho kultúrneho kalendára.

Ján VOJTAŠŠÁK
katolícky kňaz, spišský biskup
14. 11. 1877 Zákamenné – 4. 8. 1965 Říčany

V roku 1921 sa stal správcom diecéznej kancelárie a neskôr rektor bohosloveckého seminára v Spišskej Kapitule, v roku 1921 bol aj vysvätený za biskupa. Bol účastníkom prijatia Martinskej deklarácie 30. októbra 1918. Vo funkcii biskupa venoval veľa svojej energie na podporu chudobných študentov, bol organizátorom Ústrednej charity v Bratislave. S jeho pričinením vznikli viaceré charitné domy i detské domovy na Slovensku. Významnou mierou ovplyvnil výstavbu 49 škôl, 16 kostolov, 12 farských budov a 9 kultúrnych domov. V rokoch 1913-1927 bol vydavateľom a redaktorom časopisu Sv. rodina.

Ondrej KALINA
publicista, spisovateľ
24. 11. 1867 Dolný Kubín – 19. 4. 1953 Dolný Kubín

Verejnosti sa predstavil baladou Páni Oravy. V brožúrach, ktoré nasledovali, kritizoval pijanstvo i iné neduhy. Písal poviedky a novely z ľudového prostredia, z ktorých niektoré vyšli tlačou. Presadzoval používanie češtiny, čím vzbudil odpor slovenskej inteligencie. V roku 1951 autobiografia Medzi dvoma vekmi. Najrozsiahlejším dielom je Zpěv o utrpení Bohuslavice.

V DECEMBRI
si pripomíname

Pavol ZOCH – COCHIUS
historik, náboženský spisovateľ
3. 7. 1850 Jasenová – 23. 6. 1907 Modra

Jeho veľkým pričinení išiel Matej Bencúr na štúdiá. Písal životopisy národných dejateľov, cestopisy,, redigoval časopis Stráž na Sione. Knižne vydal Históriu evanjelickej cirkvi v Záriečí. V roku 1897 založil v Modre sirotínec.

Týždeň slovenských knižníc 2011

v Oravskej knižnici Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne

Zaujímavé a podnetné bývajú besedy s prírodovedcom a spisovateľom Miroslavom Sanigom

Beseda s regionálnym autorom Ivanom Davdom v Domove sociálnych služieb v Dolnom Kubíne

Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne počas 12. ročníka *Týždňa slovenských knižníc* zorganizovala 17 podujatí pre verejnosť, ktorých sa zúčastnilo 550 návštevníkov.

Úvod týždňa patril stretnutiu detí a mládeže s prírodovedcom a spisovateľom *Miroslavom Sanigom*. Besedy s ním sú vždy zaujímavé a podnetné. Ani táto, určená žiakom Špeciálnej základnej školy pre žiakov s telesným postihnutím a klientom Domova sociálnych služieb pre deti a dospelých, nebola výnimkou. Deti a ich pedagógovia navyše prichystali vzácnemu hosťovi milé prekvapenie, divadelné predstavenie inšpirované jeho životom a krásnym vzťahom k prírode.

Pre priaznivcov literatúry v Zariadení pre seniorov a Domove sociálnych služieb pre dospelých pripravila knižnica besedu s regionálnym autorom *Ivanom Daudom*. Jeho krátke prózy, publikované v knihách *Chodníčkom krivoľakým* a *Tu som,* si okamžite po vydaní získali srdcia čitateľov a stále patria k veľmi obľúbeným.

K tradičným podujatiam patril *slávnostný bezplatný zápis nových čitateľov*, žiakov 1. ročníka ZŠ a ich pasovanie na rytierov pekného slova kráľom Ríše rozprávok. Bezplatne zapísaní sú všetci záujemcovia z triednych kolektívov, zúčastnených v projekte na podporu čítania a rozvíjania čitateľských zručností, *Už som prvák, už si čítam sám*.

Ďalšie aktivity tvorili tematické podujatia, súťaže, exkurzie a informačná výchova pre deti materských a základných škôl – *Svetom rozprávok...*, *V dome plnom kníh, Knihy, knižky, knižočky*, *Aj knihy majú svoj sviatok*, *Kubínsky*

krčiažok, Kto je kto v rozprávkach Pavla Dobšinského a *Deň otvorených dverí*.

Týždeň ukončila obľúbená *Noc s Andersenom*. Oravská knižnica je pravidelným účastníkom tohto medzinárodného projektu. V roku 2011 v jej priestoroch nocovalo, čítalo, tvorilo a zabávalo sa 17 detí.

Veľkú časť aktivít knižnice tvoria podujatia pre deti

Návštevníci knižnice mali možnosť prehliadnuť si výstavy *60 rokov Oravskej knižnice Antona Habovštiaka*, *Kniha Oravy 2010* - knihy nominované do súťaže o najzaujímavejšiu regionálnu publikáciu uplynulého roka, ktorú vyberajú čitatelia hlasovaním a *To sme my* - výtvarné práce detí z materských škôl.

Sprievodným podujatím Týždňa slovenských knižníc bola v pondelok 4. 4. 2011 beseda so spisovateľom *Antonom Laučekom*. Jej účastníci, študenti gymnázia, spoznali nielen zaujímavého literárneho autora, ale aj vtipného a pútavého rozprávača, ktorý zabáva publikum.

PODUJATIA ORAVSKEJ KNIŽNICE V ROKU 2011

Oravská knižnica Antona Habovštiaka usporiadala v priebehu roka širokú škálu podujatí pre všetky vekové kategórie používateľov. Ku koncu mesiaca september ich bolo zrealizovaných 558 pre 12 996 návštevníkov.

Širokej verejnosti sme pripravili kultúrno-spoločenské podujatia, ako sú prezentácie a krsty kníh, stretnutia so spisovateľmi, výstavy, konferencie, príležitostné podujatia k výročiam regionálnych dejateľov *Janka Matúšku*, *Jozefa Gašparíka Leštinského*, *Martina Hattalu*. Naďalej rozvíjame činnosť literárneho klubu Fontána, Klubu fantastiky Unicornus, Klubu čítajúcich rodičov a detí a Poľského klubu.

Medzinárodné konferencie, ktoré boli súčasťou projektu *Kniha je most k vzájomnému spoznávaniu* a *Darujme si kúsok historických tradícií*, sme uskutočnili v spolupráci s partnerskými knižnicami, Mestskou knižnicou v Limanowej a Regionální knihovnou Karviná.

Vzdelávacie akcie pre základné a stredné školy neformálnym spôsobom dopĺňajú školský výchovno-vzdelávací proces ako jedna z alternatív upriamenia pozornosti detí a mládeže na knihy, ako motivácia čítania a prostriedok rozvíjania detských čitateľských a informačných zručností. Pri ich príprave má knižnica veľmi dobrú spoluprácu s materským, základnými a strednými školami v meste a oravskom regióne, Špeciálnou základnou školou pre žiakov s telesným postihnutím v Dolnom Kubíne, ZŠ s MŠ pri Dolnooravskej nemocnici v Dolnom Kubíne.

V marci potešil svojich čitateľov spisovateľ *Michal Hvorecký*, ktorý navštívil knižnicu a podelil sa o svoje zážitky a fotografie z cesty do Afganistanu. Autorské čítanie bolo vynikajúcou bodkou za ďalšou aktivitou projektu *Ako sa (ne)žije v Afganistane*, do ktorého nás prizvali hlavní realizátori, Obchodná akadémia a Špeciálna ZŠ pre žiakov s telesným postihnutím v Dolnom Kubíne a občianske združenie Človek v ohrození.

V tomto mesiaci využili účastníci projektu *Už som prvák, už si čítam sám* možnosť bezplatného zápisu za čitateľov knižnice a po zložení rytierskej prísahy boli pasovaní kráľom a kráľovnou Rozprávkového kráľovstva na rytierov pekného slova. Na záverečnom stretnutí v júni všetci dokázali, že zvládnu samostatne čítať a vyriešiť literárnu hádanku. Po splnení úloh spoločne zapečatili šlabikár a dostali symbolický kľúč na otváranie knižiek. Čitateľské kompetencie žiakov 1. stupňa základnej školy rozvíjajú prednášky na rôzne témy, besedy, hlasné, tiché a zážitkové čítanie zamerané na čítanie s porozumením, tvorivé dielne a súťaže v celoročných projektoch *Druháci v knižnici*, *Tretiaci v knižnici* a *Štvrtáci v knižnici*.

K marcu neodmysliteľne patrí podujatie *Týždeň slovenských knižníc*. V jeho 12. ročníku v knižnici i mimo nej prebehlo 17 podujatí s 550 účastníkmi.

V apríli bola vo všetkých regiónoch Žilinského samosprávneho kraja vyhodnotená súťaž o naj regionálnu publikáciu. V piatok 29. apríla 2011 sa v knižnici vyhlásili výsledky 3. ročníka ankety *Kniha Oravy*. Víťazmi v kategóriách beletria a populárno-náučná literatúra sa stali knihy *Povesti spod Pilska* a *Viac ako sto* autorky *Eva Kurjakovej*. V apríli bol ukončený 7. ročník celoslovenskej detskej čitateľskej súťaže *Čítame s Osmijankom, pridaj sa aj ty*, do ktorej sa pravidelne zapájajú i naši čitatelia.

Posledný deň mesiaca máj patril celoslovenskému maratónu čítania detí *Čítajme si*, ktorého hlavným organizátorom je Linka detskej istoty UNICEF. V knižnici od 9,00 hod. do 15,00 hod. čítalo 137 detí, každé po jednej strane z knihy Danka a Janka a aj oni tak prispeli k vytvoreniu nového slovenského rekordu vo verejnom čítaní detí.

23. júna prebehlo vyhodnotenie 8. ročníka regionálnej súťaže školských časopisov základných škôl *Najlepší školský časopis 2011*. Súťaže, ktorú knižnica zorganizovala v spolupráci s regionálnym týždenníkom MY Oravské noviny, sa zúčastnilo štrnásť časopisov v troch kategóriách. O ich umiestnení rozhodovala porota v zložení: Ing. Lýdia Vojtaššáková – šéfredaktorka týždenníka MY Oravské noviny, Peter Huba – riaditeľ Oravskej knižnice A. Habovštiaka**,** Juraj Lukáč – grafik a Miriam Kazimírová – koordinátorka služieb a kultúrno-výchovnej činnosti Oravskej knižnice A. Habovštiaka. V kategórii časopisy žiakov 1. - 9. ročníka zvíťazili časopisy Únik – ZŠ s MŠ Habovka, Kohútik – ZŠ J. Matúšku v Dolnom Kubíne a Sused – ŠZŠ pre žiakov s telesným postihnutím a DSS pre deti a dospelých v Dolnom Kubíne. V kategórii žiakov 1. – 4. ročníka sa stal víťazom časopis Tik-Tak ZŠ s MŠ v Babíne. Do kategórii e-časopis sa zapojil len časopis Úsmev – CZŠ sv. apoštola Pavla v Sihelnom, ktorý získal čestné uznanie.

Knižnica sa už tradične spolupodieľala na príprave celoslovenskej súťaže *Hviezdoslavov Kubín*. Do jej 57. ročníka sme prispeli pásmom o živote a diele Martina Hattalu a Jozefa Gašparíka Leštinského. Knižným bazárom, na ktorom sme rozdávali záujemcom vyradené knihy a naopak verejnosť mohla darovať svoje knihy knižnici a autorskými besedami s historikom a spisovateľom *Petrom Hubom* v DSS pre dospelých a Zariadení pre seniorov v Dolnom Kubíne, a tiež na *Vyšnokubínskych prviesenkach* vo Vyšnom Kubíne.

Počas letných prázdnin sme opäť ponúkli možnosť prázdninujúcim deťom aktívne stráviť voľný čas na *Prázdninových stredách v knižnici*. Priestory detského oddelenia v tomto období spestrila svojou tvorbou, bábkami a knihami česká výtvarníčka a spisovateľka *Vítězslava Klimtová*. Tajomné postavy víl, škriatkov a lesných bytostí zaujali detských i dospelých návštevníkov.

V septembri sa knižnica pripojila k ďalším kultúrnym inštitúciám a pri príležitosti *Dní európskeho kultúrneho dedičstva* usporiadala deň otvorených dverí a výstavu publikácií Oravci v slovenskej kultúre.

Nezabudli sme ani na čitateľov a priaznivcov slovenskej literatúry. V uplynulých mesiacoch sa na besedách a prezentáciách stretli s Otkou Štepitovou, Petrom Hubom, Miroslavom Sanigom, Ivanom Daudom, Antonom Laučekom, Evou Kurjakovou, Alžbetou Verešpejovou, Tomášom Točekom a Jozefom Kaščákom. Počas práve prebiehajúceho projektu, podporeného Ministerstvom kultúry SR, *Čítanie je paráda* sa uskutočnia besedy s Martou Hlušíkovou, Dušanom D. Fabianom, Petrom Hubom a Martinom Kellenbergerom.

Záujem o našu prácu nás motivuje k ďalším aktivitám a sme zaň vďační. Napriek tomu, že knižnica momentálne poskytuje svoje služby v obmedzených priestoroch, dúfame, že priazeň verejnosti nám zostane naďalej zachovaná.

Spracovala: **Miriam Kazimírová**,
koordinátorka služieb a kultúrno-výchovnej činnosti

Ako sme v knižnici odhalili utajeného VŠEVEDKA a aj všeličo iné

Už roky sa v našej Oravskej knižnici Antona Habovštiaka konajú **regionálne kolá literárneho kvízu Knižný Vševedko pre deti do 12 rokov**. Tohtoročný 13. október spestril v dopoludňajších hodinách netradične dianie v náučnom oddelení, kde sa stretli víťazi triednych kôl, ktorí sa zúčastnili slávnostného vyhodnotenia tohtoročného kola. **Podujatie sa realizovalo s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR cez projekt Čítať si je paráda** a sponzorskou podporou Vydavateľstva Fragment Bratislava. Medzi deťmi už známe a obľúbené podujatie aj tento rok prinieslo veľa zábavy a prekvapenia a nových vedomostí z literatúry. Do súťaže sa zapojilo dvadsaťdeväť triednych kolektívov piatakov a šiestakov ZŠ a Cirkevného gymnázia A. Radlinského mesta Dolný Kubín v celkovom počte 501 súťažiacich, z toho 296 piatakov a 205 šiestakov. Dvadsaťpäť otázok písomného testu v prvom kole súviselo nielen s učivom, ktoré sa preberá v školách, kvízmajsterka predstavila prostredníctvom kvízových otázok pre deti aj knihy autorov, ktoré sa v knižniciach v súčasnosti najviac čítajú – knihy T. Brezinu, J. Wilsonovej, J. K. Rowlingovej, R. Dahla, S. Meyerovej. Vo svete svetových spisovateľov majú dôležité miesto aj slovenskí spisovatelia, deti potrápili otázky týkajúce sa J. C. Hronského, V. Šikulu, Márie Ďuríčkovej, Gabriely Futovej, Romana Brata. O prekvapujúce odpovede sa postarali 3 piataci z rôznych tried, ktorí správne odpovedali na dve najťažšie otázky kvízu: Kto napísal knihu Môj anjel sa vie biť a ako sa volá kniha od Vincenta Šikulu: Ďuro pozdrav..., perličkou bolo, že v kvíze získali všetci vo svojich triedach najmenší počet bodov. Žeby povestný kus šťastia? Alebo aj nenápadní a tak povediac outsideri tried, ktorým slovami riaditeľa knižnice Petra Hubu kniha nevonia, ale smrdí, môžu byť múdri? Už tradične deťom spôsobovali obhrýzanie nechtov a prevracanie očí otázky o regionálnych autoroch, živým príkladom toho boli otázky šité na tvorbu Petra Hubu a Antona Habovštiaka. Kvízmajsterka – knihovníčka predstavila deťom prostredníctvom hovorenej bibliografie nové knihy slovenskej, svetovej a regionálnej literatúry v knižnici. Moment prekvapenia - dôležitý pre tie deti, ktoré do knižnice ešte nezablúdili a vôňu knihy ešte len objavujú. Užšie kolo v knižnici – prví šiesti triedni

So spisovateľkou Martou Hlušíkovou

Vševedkovia podľa získaných bodov predviedli krátky, ale o to urputnejší boj o prvé miesta v rebríčku **v krátkom vyraďovacom miniliterárnom kvíze.** Aj v tomto roku bol súboj piatakov so šiestakmi veľmi vyrovnaný, vo viacerých školách piataci šiestakov porážali na plnej čiare. V konečnom meraní vedomostí sa sily šiestakov zmobilizovali a nakoniec pozbierali vavríny slávy na prvých troch miestach – **víťazkou sa stala na pohľad skromná, tichá, ale vedomosťami oplývajúca šiestačka – Silvia Pukáčová, tesne za víťazkou skončila Veronika Brezoňáková – obidve zo ZŠ Martina Kukučína, tretie miesto si uchmatla Rebeka Prílepková zo ZŠ Petra Škrabáka. Víťazné družstvo bude reprezentovať knižnicu a región Orava 24. 10. 2011 v krajskom kole v Krajskej knižnici v Žiline.**

O nezvyčajnú atmosféru dopoludnia sa postarali **dve prekvapenia: regionálny autor Peter Huba a detská spisovateľka žijúca v Rimavskej Sobote – Marta Hlušíková**. Pre deti bolo veľkým zážitkom prostredníctvom autorskej besedy vidieť naživo usmievavú tvár autorky Bublinkových rozprávok, Písmenkova, bez dychu počúvali jej melodický hlas počas čítačky krátkych ukážok z jej tvorby – o miestach, kde pavúky tkajú cukrovú vatu a kto neznáša, keď ho hladkajú po hlave, pani spisovateľka ochotne odpovedala aj na ich všetečné originálne otázky. Záložky s podpisom autorky šli z ruky do ruky ako teplé rožky, jednoducho bolo to stretnutie obohacujúce obidve zúčastnené strany, Vševedkovia prezentovali pani spisovateľke svoje čitateľské zručnosti v krátkych ukážkach z jej kníh. Zábava a spoločné stretnutie so spisovateľkou pokračovalo aj v popoludňajších hodinách, jej slovné hry s písmenkami pobavili aj malých čitateľov zo Školského klubu ZŠ Janka Matušku. Cieľom podujatia, tak ako každoročne, je priblížiť deťom nových súčasných svetových a slovenských autorov v knižniciach , prebudiť v nich záujem o tvorcov detských kníh v regióne a o knihu ako takú, rozvíjať ich fantáziu, poskytnúť im priestor na sebaprezentáciu a v prvom rade prebudiť v nich záujem o návštevu knižnice.

Jesenné prebudenie fantastiky - Noc čierneho jednorožca

Posledný septembrový piatok bol v Oravskej knižnici Antona Habovštiaka veľkým sviatkom pre milovníkov fantasy, hororu, sci-fi. Priestory detského oddelenia ožili stretnutím nadšencov Klubu fantastiky – Unicornusu pri organizovaní už spoločného ôsmeho nočného čítania s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR z projektu Čítať si je paráda. Členskú základňu Klubu tvoria deti vyšších ročníkov ZŠ, študenti SŠ a VŠ. Aj toto podujatie bolo organizované hlavne pre kategóriu týchto detí a mládeže od 15 rokov do 23 rokov. Tohtoročného podujatia sa zúčastnilo 15 spáčov a 1 knihovníčka. Počas noci si zúčastnení vyskúšali svoju fantáziu, kreativitu a zručnosť v hodine tvorivého písania fantazijných, dobrodružných príbehov, ilustrovania postáv, vzájomne si vymieňali svoje názory na najhorúcejšie tituly fantasy literatúry zapojili sa do Hry na hrdinov – putovali budúcnosťou, ktorú si rodený rozprávač a zabávač Štefan užil, večer im spestril snímok filmovej fantasy. Sladké odmeny získali v hre FANGO, kde pri vyplňovaní jeho precízneho hracieho plánu - plného poľa, diagonál, štyrov rohov z postáv fantasy a sci-fi literatúry zažili pocit eufórie z úspechu, veľa zábavy a humorných situácií. Vzhľadom na pestrú vekovú skladbu účastníkov noci je vždy zábavné sledovať situácie, kedy sa dospelák vracia do detstva, prežíva okamihy šťastia ale aj neúspechu. Aby nocľažníkom v bruchu cigáni nevyhrávali, vyvárali netradičnú Kapustnicu čierneho jednorožca s čertovskou klobáskou.

A perlička večera: čo asi málokto čakal, možno to bolo čarodejnou kapustnicou, možno urieknutím, pohodou, boli aj čuduj sa svete, odpadlíci – spáči a to, čo sa nestáva pri nocovaní s malými štuplíkmi, sa podarilo práve v túto noc, poniektorí veľkáči príchod rána presnívali v spoločnosti zlovestných temných čarodejov, drakobijcov, elfov, dračích jazdcov

Snahou organizátorov bolo čo najväčšiemu počtu svojich čitateľov priblížiť činnosť nezvyčajného Klubu fantasy pri OK AH v Dolnom Kubíne, rozšíriť vedomosti z oblasti fantasy literatúry, ktorá je v súčasnosti medzi mládežou najčítanejším žánrom literatúry a zažiť čaro nočnej knižnice.

Alena Javorková

60 Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne

Päťdesiate roky 20. storočia. V živote vtedajšej spoločnosti nastávali veľké zmeny. Nemali len politický charakter. Budoval sa priemysel, vznikali Jednotné roľnícke družstvá a v roku 1951 sa kládli aj základy okresných ľudových knižníc. Nebolo tomu ináč ani na Orave. Dennou realitou bol boj o priestory, ich vybavenie, zložité získavanie finančných prostriedkov na nákup literatúry a mnoho iných, dnes už ťažko predstaviteľných problémov.

Prežili a svoje opodstatnenie dokázali prácou.

60. výročie vzniku Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne si chceme pripomenúť aj spomienkami niektorých jej pracovníkov, väčšinou bývalých, ktoré sa svojou prácou nezmazateľne zapísali do histórie knižnice.

Brigita Grandtnerová

Z mojich spomienok

Moje spomienky na prácu v knižnici siahajú do roku 1965, keď vtedajšia riaditeľka, pani Brigita Smešná, prišla do Strednej všeobecnovzdelávacej školy v Trstenej robiť „nábor“ na prácu knihovníčky Mestskej knižnice v Trstenej. Prihlásili sme sa štyri, zostala som jediná, tak som v roku 1965 nastúpila pracovať do knižnice v Trstenej.

Moja práca začínala mesačnou praxou v Okresnej knižnici v Dolnom Kubíne, kde ma postupne „zasvätili“ do prác v knižnici. Všetky činnosti ma bavili, len katalogizácia bola nezáživná a dosť náročná pre knihovníčku bez knihovníckeho vzdelania, ale zvládla som to a po mesiaci som začala pracovať v Trstenej s vtedajšou vedúcou p. Máriou Sobotovou.

Pracovná doba bola: pondelok – piatok 12:00-20:00 a každú druhú sobotu 14:00-18:00. Pre osemnásťročné dievča to nebola najvýhodnejšia pracovná doba, ale zvykla som si, lebo práca s knihou a ľuďmi ma vždy bavila, a tak som ju robila až do odchodu do dôchodku.

V roku 1965 sa rozhodlo, že na Orave, podľa vzoru knižnice v meste Bruntál, začne aj Okresná knižnica v Dolnom Kubíne budovať strediskový systém, a tak vznikli na Orave strediskové knižnice v Trstenej, Tvrdošíne, Oravskom Podzámku, Podbieli, Námestove, Lokci, Zákamennom a v Dolnom Kubíne.

Práca to bola náročná nielen po psychickej ale aj fyzickej stránke. V každej knižnici na Orave, ktorých bolo v tom čase okolo 130 (miestne, školské – učiteľské – žiacke, závodné a knižnice Revolučného odborového hnutia), museli mať „politické jadro“, čiže všetky zväzky spisov Lenina, Marxa a Engelsa, a tak sa začalo s triedením kníh v každej knižnici, kde nakoniec zostal tzv. základný súbor a ten sa potom dopĺňal putovnými súbormi.

Keďže na odvoz vyradených kníh zo všetkých knižníc do spádových strediskových knižníc neboli prostriedky, tak knihovníčky tieto knihy do strediskových knižníc zvážali rôzne.

Keďže v roku 1965 a v ďalších rokoch, v ktorých sa strediskový systém budoval, pracovalo pomerne veľa mladých dievčat, tak sme knihy vozili „stopom“ - s mliekarmi, pekármi, autobusmi a rôznymi inými dopravnými prostriedkami.

Keď už boli všetky knihy z dedín v strediskovej knižnici, pristúpilo sa k veľkému triedeniu - „očiste“ knižného fondu od duplicitnej, multiplicitnej, zastaranej a opotrebovanej literatúry. „Zdravé jadro“ sa potom opäť vrátilo do príslušnej knižnice spolu s novým putovným súborom kníh, ktorý si dobrovoľní knihovníci podľa

potreby obmieňali v strediskových knižniciach.

Doplňovanie sa robilo pre všetky strediskové knižnice v okresnej knižnici a nové knihy sa jedenraz mesačne rozvážali z okresnej knižnice do všetkých strediskových knižníc.

V tejto dobe to bol jedinečný systém, ktorý z Okresnej knižnice v Dolnom Kubíne postupne preberali viaceré okresné knižnice na Slovensku.

Súťaž Budujeme vzornú ľudovú knižnicu

Bola tiež veľmi zaujímavou kapitolou práce knižníc. Každý rok sa vybralo 4-6 ľudových knižníc, ktoré potom metodičky okresnej knižnice spolu s dobrovoľnými knihovníkmi na tej-ktorej dedine pripravili do súťaže. Dobrovoľný knihovník vtedy dostával desať halierov od výpožičky, požičiaval jedenkrát týždenne vo svojom voľnom čase a väčšinou v nevykúrených priestoroch, lebo nebolo veľa predsedov národných výborov, ktorí mali knižnice v láske, mnohí to brali ako príťaž.

V okresnej knižnici mali metodičky pripravené kožušky a kapce, ktoré si spolu s termoskou, s teplým čajom brávali a vyrazili do súťažiacej knižnice pripraviť ju do súťaže.

Aj takáto bola práca metodičiek okresnej knižnice, ale po získaní titulu „Vzorná ľudová knižnica“ sa na ťažkosti rýchlo zabudlo a o rok vo februári - marci sme „vyrazili“ do ďalších štyroch knižníc.

Besedy so spisovateľmi

Boli veľmi peknou a zaujímavou činnosťou okresnej knižnice. Počas celého roka, ale najmä v čase Hviezdoslavových Kubínov sa s delegáciou Zväzu slovenských spisovateľov, ale aj s organizáciami Slovenského zväzu žien, klubu dôchodcov a pod., pripravovali na oravských školách.

Spomínam si na jeden zážitok so spisovateľom Jánom Pappom. Jeho vlastnou starou škodovkou sme vyrazili na besedu so žiakmi do Oravskej Lesnej. Za Oravským Podzámkom sa mu odtrhol volant, a tak som si sadla na zadné sedadlo a celú hodinu držala sedadlo vodiča, ktorým bol sám spisovateľ, a tlačila dopredu. Prišli sme o dvadsať minút neskôr, ale deti sa nerozišli a boli veľmi radi, že sme prišli.

Ale o tejto práci určite vie viac pani Kasalová, ktorá bola metodičkou pre prácu s čitateľom.

Ja spomeniem ešte jeden zážitok z mojej práce v Strediskovej knižnici v Oravskom Podzámku.

Vtedajšia riaditeľka Okresnej knižnice v Dolnom Kubíne Brigita Smešná rozhodla, že tri mesiace budem chodiť zastupovať z Trstenej do Oravského Podzámku. Boli tam naozaj zlé podmienky pre prácu knižnice. Národný výbor nemal veľa pochopenia pre túto prácu, a tak som si každý deň nosila z domu drobné drevo na podkurovanie v peci. Uhlie tam síce bolo, ale len prach, a tak, kým sa v knižnici rozkúrilo, mnohokrát sa valil dym cez otvorené okná, až si ľudia mysleli, že horí, takže jednu-dve hodiny denne som mrzla ja aj čitatelia, kým sa rozkúrilo. Nebola tam ani voda, ani WC, tak som využívala služby miestneho hotela.

Aj takéto časy sme zažívali, ale vydržali sme, keďže prácu s knihou a ľuďmi sme mali radi.

Riaditeľka Brigita Smešná mala veľký podiel na rozvoji knižnice v jej počiatkoch

Katarína Kasalová

Tridsať rokov v knižnici

Spomínať na tridsať rokov môjho pôsobenia v Oravskej knižnici nie je vôbec jednoduché, veď za tie roky som ako metodik pre kultúrno-výchovnú činnosť pripravila množstvo podujatí, predstavila čitateľom celú plejádu slovenských, českých i zahraničných autorov.

Oravská knižnica sa celé desaťročia spolupodieľala na príprave Hviezdoslavových Kubínov, a tak mohli delegácie spisovateľov, ktorí prichádzali na Hviezdoslavov Kubín, dostať medzi čitateľov v Dolnom Kubíne i po celej Orave. Tak mohli spoznať také osobnosti nášho kultúrneho života, ako napríklad: V. Mihálika. J. Lenču, J. Beňu, I. Laučeka, manželov Feldekovcov, P. Štrelingera, J. Pappa. J. Urbana, P. Kováčovú, P. Janíka, J. Frátrika a mnoho iných.

Mala som to šťastie, že som mohla spolupracovať s takým významným dolnokubínskym fenoménom, akým bol T. H. Florin, ktorý každý deň pribehol do knižnice a už od dvier volal: „Tak čo máte nové? ...žienky moje?“

Rada si spomínam na krásnu atmosféru, ktorú sme vytvárali organizovaním „večerov poézie“ pre milovníkov umeleckého slova a pri ktorých nám veľakrát svojou radou, ale aj recitáciou pomáhal nezabudnuteľný pán P. Škrabák. Spomínam na nezabudnuteľný zážitok, ktorý mali naši čitatelia z recitačného vystúpenia herečky pani E. Kristínovej.... a takto by som mohla spomínať ďalej. Do našej práce s čitateľom z posledných rokov vstúpila však aj nová forma: uvádzanie nových kníh do života na pôde Oravskej knižnice. S novými knihami prichádzali noví autori, ako: B. Mikšíková, P. Huba, B. Smešná, M. Kleňová, R. Lichnerová... takéto podujatia prinášajú neopakovateľnú atmosféru pre autorov, ale aj pre čitateľskú verejnosť.

Teší ma, že sa mi podarilo združiť do literárneho klubu Fontána ľudí, ktorí radi píšu, tvoria, ale nemali možnosť konfrontovať túto svoju záľubu aj po odbornej stránke. Už po roku spoločnej práce sme mohli vydať ich prvý zborník prác pod názvom Na úteku. Fontánistom po odbornej stránke výdatne pomáhala a stále pomáha p. O. Štepitová.

Svoju osobitnú spomienku chcem venovať aj neobyčajne skromnému, múdremu a láskavému oravskému rodákovi Dr. A. Habovštiakovi. Prvé stretnutie s Dr. Habovštiakom sa udialo pred tridsiatimi rokmi, keď bol členom delegácie slovenských spisovateľov na Hviezdoslavovom Kubíne. Potom sa už naša spolupráca rozrástla o jeho pravidelné besedy na Orave a to pre všetky vekové kategórie čitateľov. Žiaci spoznávali cez jeho povesti a rozprávky svoj rodný kraj, stredoškoláci zas fundovaný výklad jazykovedca a dospelí čitatelia sa mali o čom rozprávať, veď tak zmapovaný a do povestí pretavený rodný kraj má len málokto. Nesmierne miloval Oravu, a tak mu nikdy nebolo zaťažko prísť na besedu. So smiechom mi vždy prízvukoval, aby som nezabudla objednať pekné počasie, aby si tej oravskej krásy aj užil.

Mohla by som dlho spomínať na jeho stretnutia s čitateľmi,,,

pre ktorých vždy vedel vytvoriť neopakovateľnú atmosféru.

Nesmierne skromný, pracovitý, dobrosrdečný a vždy ochotný prísť na svoju rodnú Oravu – za svojimi čitateľmi – taký bol náš A. Habovštiak a pre Oravskú knižnicu vzácny a drahý priateľ, veď po jeho smrti nesie jeho meno.

Časť interiéru knižnice, keď sa nachádzala v priestoroch Osvetového domu v Dolnom Kubíne

Elena Hrnčiariková

Niekoľko spomienok na moje pôsobenie v Okresnej knižnici v Dolnom Kubíne

Do Okresnej knižnice v Dolnom Kubíne som nastúpila 1.1.1962 do funkcie metodičky pre ľudové knižnice bývalého okresu Dolný Kubín. Vtedy bola riaditeľkou Brigita Smešná.

Mojou povinnosťou bolo navštíviť aspoň raz ročne každú miestnu ľudovú knižnicu v okrese (bolo ich 78). Podľa zákona o verejných knižniciach mala byť v každej obci zriadená miestna ľudová knižnica, mala mať knihovníka – v mestách profesionálneho, na dedinách dobrovoľného, miestnosť najlepšie samostatnú, regály alebo skrine na uzamknutie, určené výpožičné hodiny, mala byť schválená odmena knihovníkovi a tiež výška finančného príspevku na nákup literatúry. Metodik mal usmerňovať knihovníka pri správnom vedení prírastkového zoznamu, dodržiavaní knihovníckej techniky, správneho vedenia katalógov a pod. S týmito návštevami súvisela aj konzultácia s predstaviteľmi obce a ich podielu na chode knižnice.

Spočiatku som chodila na metodické návštevy spolu s riaditeľkou. Neskôr som chodila sama.

Okresná knižnica v období 60-tych rokov nemala k dispozícii motorové vozidlo. Na metodické návštevy sme chodili vlakom a autobusom.

Pamätám sa, raz v zime sme išli spolu s riaditeľkou do Suchej Hory, Hladovky, Vitanovej, Liesku a Čimhovej a potom do Trstenej a späť do Dolného Kubína. Ráno o 4.00 hod. sme nastúpili v Dolnom Kubíne na osobný vlak a vystúpili sme v Trstenej. Prestúpili sme na ďalší vlak do Suchej Hory. Zo stanice sme išli brodiac sa snehom možno asi 1 km a ako dnes počujem kikiríkať dedinského kohúta. Bola ešte tma, dedina spala, knihovníčka-učiteľka (bývala v školskej bytovke) nám prišla otvoriť ešte v župane vystrašená, či sa niečo zlé nestalo. Po vykonaní metodickej návštevy v Suchej Hore sme peši išli do Hladovky, do ďalších dedín až po Trstenú a naspäť do Dolného Kubína.

Podobné cesty viedli aj do námestovskej oblasti. Tam sme chodili obyčajne na dva dni, prespávali v hoteli v Námestove na nábreží Oravskej priehrady, blízko rímsko-katolíckeho kostola.

Vtedy mi pripadali tieto cesty ako niečo samozrejmé, pretože iné možnosti neboli. Malo to pre mňa ale jednu veľkú výhodu. Stretla som veľké množstvo veľmi múdrych a pritom skromných ľudí, od ktorých som sa veľa naučila. Knihovníkmi boli väčšinou učitelia, zväčša učitelia slovenského jazyka a literatúry, mnohokrát vykonávali prácu zadarmo, ale obetavo a so samozrejmosťou im vlastnou.

Spomeniem niekoľko obcí, z ktorých knihovníci mi utkveli v pamäti. Jasenová – sestry Vavrové, Kraľovany, Dolný Štefanov, Oravské Veselé, Námestovo, Trstená, Tvrdošín, Hladovka, Oravský Podzámok, Oravská Polhora, Zázrivá – Biela, Párnica, Malatiná a bolo ich určite ešte viac.

Z každej metodickej návštevy sa robil zápis a kópia sa posielala knihovníkovi a tiež na príslušný miestny národný výbor.

V priebehu dvadsiatich rokov sa podarilo v okrese vybudovať vo väčších obciach samostatné umiestnenie ľudových knižníc, sprofesionalizovať mnohé ľudové knižnice a dostať na patričnú úroveň aj odmeňovanie knihovníkov. Podrobnejšie údaje sa nachádzajú v okresnej knižnici.

Žiaľ po roku 1990 sa mnohé ľudové knižnice zrušili a v ich priestoroch boli zriaďované miestne súkromné prevádzky služieb a obchodu.

Teraz niečo k okresnej knižnici

Okresná ľudová knižnica bola umiestnená v budove Domu osvety na námestí P. O. Hviezdoslava. Vtedy v tej budove bolo umiestnené okresné osvetové stredisko, kino, redakcia Orava, na prízemí budovy bola vináreň a obchod s občerstvením – Ryba.

Okresná ľudová knižnica mala dve miestnosti na poschodí. V jednej bola požičovňa s čitárňou pre dospelých a v druhej bolo detské oddelenie.

Regály na knihy boli robené na mieru u miestneho stolára Mancu. V dolnej časti boli uzatvorené a hornú

časť mali zasklenú s otváracími dverami. Kúrilo sa uhlím. Jedna pec bola na vykúrenie obidvoch miestností – podotýkam severne orientovaných, kde bola ustavičná zima, či v lete, či v zime.

Upratovačka bola pani Ďaďová (manželka bývalého pekára Ďaďu – bývali oproti vo dvore za terajšou ČSOB). Upratovačka musela uhlie povynášať do debny na prvom poschodí a my sme počas dňa brali uhlie na kúrenie. Na leto sa pec vyniesla z požičovne do skladu, aby bolo viac miesta pre čitateľov.

Postupným zvyšovaním knižného fondu a zvyšovaním pracovníkov už priestory nepostačovali. Metodické oddelenie a riaditeľstvo sa presťahovalo do Tekeliakovského domu na námestí na prvé poschodie.

Priestory boli absolútne nevyhovujúce. Stará budova, prederavená strecha, zhnitá podlaha aj schody. Tam sa nedalo existovať, a tak sme dostali od MNV v Dolnom Kubíne ďalšie priestory v Smetanayovskom dome, tiež na námestí – vedľa domu Ballovcov.

Potom som z okresnej knižnice odišla pracovať na ONV – odbor kultúry v Dolnom Kubíne a na materskú dovolenku, takže potom presne neviem, aké bolo ďalšie umiestnenie, až kým okresná knižnica nebola presťahovaná do budovy vtedajšej banky.

Pracovná doba bola v okresnej knižnici od pondelka do soboty vrátane, od 8.00 hod. do 12.00 hod. a od 14.00 hod. do 19.00 hod., niekedy podľa potreby aj do 20.00 hod. Počas pracovnej doby sme nesmeli piť kávu, ani čaj, nič jesť, na to bola obedňajšia prestávka.

Okresná ľudová knižnica ako príspevková organizácia bola financovaná z rozpočtu okresného národného výboru. Tak to bolo až do zrušenia okresných národných výborov v 90-tych rokoch. V 60-tych rokoch bol inšpektor pre knižnice Jozef Mlynarčík. Pamätám sa, že každú novoprijímanú knihovníčku si pozval na pohovor, testoval ich najmä z dejín slovenskej literatúry a regionálnych dejín.

O strediskovom systéme riadenia knižníc sa nebudem zmieňovať. Je to dostatočne publikované, snáď len toľko, že riaditeľka B. Smešná ma zobrala na návštevu Severomoravského kraja kvôli overeniu si opodstatnenosti strediskového systému riadenia knižníc. Vec bolo treba presadiť v okresných orgánoch a v odborn,ej inštitúcii Matice slovenskej.

Začiatkom roka 1969 som nastúpila na ONV – odbor kultúry do funkcie inšpektorky pre knižnice. Vedúcim odboru kultúry bol Peter Škrabák. Už v marci 1970 sme pre schôdzu Rady ONV pripravili materiál „Súčasný stav a koncepcia rozvoja knižníc jednotnej sústavy v okrese Dolný Kubín do roku 1980.“ Bol veľmi rozsiahly, podrobne spracovaný a zásadný materiál pre ďalšie smerovanie knižníc v okrese.

Uvádzam počet knižníc jednotnej sústavy v okrese v roku 1970:

78 ľudových knižníc s počtom 81 954 zväzkov kníh
180 školských knižníc s počtom 95 835 zväzkov kníh
12 knižníc ROH s počtom 22 414 zväzkov kníh
6 technických knižníc s počtom 17 283 zväzkov kníh
3 zdravotné knižnice s počtom 3 753 zväzkov kníh
1 poľnohospodárska knižnica s počtom 678 zväzkov kníh
4 iné (NF, administratívne a pod.) knižnice s počtom 3 259 zväzkov kníh

Koncepcia bola v Rade ONV prijatá a prijaté bolo aj uznesenie na jej plnenie.

Po schválení tohoto zásadného materiálu v Rade ONV sme ročne predkladali správy o plnení uznesenia do okresnej školskej a kultúrnej komisie a Rady ONV. Po roku 1980 boli správy o činnosti predkladané Rade ONV samostatne, ale aj v rámci koncepcií rozvoja kultúry v okrese.

Po roku 1973 mi pribudli do pôsobnosti ďalšie úseky – úsek záujmovej umeleckej činnosti, mimoškolského vzdelávania, kroniky a ďalšie menšie úseky kultúrno-výchovnej činnosti. Mnohí pracovníci museli po roku 1969 odbor kultúry opustiť, noví sa neprijímali. Navyše sa veľmi často menili vedúci odboru kultúry, takže moje pôsobenie na odbore bolo veľmi ťažké.

Na záver spomeniem moju účasť na medzinárodnom knihovníckom kongrese IFLA v Haagu – Scheveningene v Holansku. Bolo to v roku 1966. Z celého Československa sa zúčastnilo 9 knihovníkov (okrem oficiálnej delegácie). Boli sme účastníkmi všetkých rokovaní kongresu a mali sme možnosť navštíviť knižnice v Haagu, Amsterdame a tiež unikátne galérie významných výtvarných umelcov Holanska.

Myslím, že podstatné veci z histórie Okresnej knižnice v Dolnom Kubíne sú dostatočne známe (napr. Súťaž BVĽK, organizovanie besiedok pre deti, výpožičné hodiny v nedeľu, peripetie okolo získania terajšej budovy, prístavba knižnice, vzrastajúci knižný fond, zvyšovanie počtu čitateľov, počet riaditeľov, počet pracovníkov, finančný rozpočet na prevádzku organizácie a pod.)

Z osláv dvadsiateho a tridsiateho výročia knižnice

Otília Štepitová

Mo gra — moja láska

Začínam dvoma keltskými slovami. V preklade do slovenčiny znamenajú: moja láska.

Vyjadrujú môj vzťah ku knihe a knižnici. Roky mu neuberajú na intenzite. Knihy sú drahé, nie každý si ich môže dovoliť zo svojho príjmu. Ani ja nie. Dnes to robím zriedka.

Ale poďme po poriadku.

Do knižnice som našla cestu ako bežný konzument, keď som potrebovala na vyučovanie nejakú literatúru, väčšinou náučnú. To bolo ešte v bývalom dome osvety. Doma sme s manželom pravidelne odoberali knihy 2-3 edícií, vrátane českých. Na miestach, kde som pôsobila, mi spravidla zverili tamojšiu knižnicu a ja som sa zabudla brániť, keď som videla police s knihami. V mojej rodine sa vášnivo čítalo a ja nie som výnimkou.

Častejšie som merala cestu do knižnice, keď som pôsobila v centre voľného času-Domčeku. Vytvorila som si svoj priestor, začala som trochu experimentovať. Riaditeľka mi to dovolila, ale netušila, že to bude mať také rozmery. Ponúkla som kolegom v mestských školách a ich žiakom podujatia rôzneho charakteru. Vždy som mala poruke film a premietačku, diaprojektor, občas meotar, na ktorom praskali lampy. Boli drahé, nemohla som domček až tak finančne zaťažiť. Súčasťou mojich podujatí vždy bola kniha alebo knihy z knižnice.

Všetko som si pripravovala sama: od scenára, organizačného a technického zabezpečenia, od pozvania až po vyprevadenie účastníkov. Ak som prizvala hosťa, kytičku kvetov som kúpila za vlastné.

Na moju ponuku kolegovia a kolegyne reagovali prirodzene. Bol to istý druh otvorenej hodiny a mal väčšinou regionálny charakter: história mesta, obce, portréty významných osobností, spisovateľov, básnikov, výtvarníkov, podujatia venované udalostiam a výročiam, ochrana prírody, vychádzky, exkurzie.

Niektoré „tituly“ mali mimoriadny ohlas, preto ma potešilo, keď so spoluprácou súhlasila metodička knižnice Katka Kasalová. Sama by som to nezvládla. Začínali sme každoročnými marcovými výstavkami na tému Predstavujeme vám knihu autora. Z kníh pre mládež sme vybrali najprv knižné novinky, potom ďalšie knihy, ku ktorým bol komentár. Katka vybrala z viacerých zaujímavé ukážky. Knižnica vtedy ani teraz také priestory nemala. Domček ich vtedy mal.

Potom naša spolupráca pokračovala na podujatiach s filmom: M. Kukučín, P. O. Hviezdoslav, ale i Ľudmila

Podjavorinská. Mestským školám sme ponúkli T. H. Florina, M. Urbana, M. Figuli, Jégého, katolícku modernu. Mali sme tiež spoluprácu s hudobným oddelením knižnice.

Za osem rokov v Domčeku boli dni s dvoma-troma i viac podujatiami, spolu som tých krásnych stretnutí zažila nie stovky ale tisíce. Významný podiel v nich predstavovali podujatia s knižnicou.

Keď bolo hviezdoslavovské výročie, mali sme väčšiu návštevnosť ako literárne múzeum.

Vždy ma poteší, keď aj po rokoch neznámy človek povie: Ja som vždy rád chodil/a k vám do domčeka.

Tandem s Katkou Kasalovou fungoval ešte tri roky počas môjho pôsobenia na metodickom oddelení školskej správy. Hlavne jej zásluhou tam existovalo divadielko poézie, tento raz pre dospelých. V bývalom klube učiteľov bolo na to príjemné prostredie. Škoda ho. A ja zas naopak som ochotne účinkovala v poetických pásmach za réžie Petra Škrabáka v knižnici pre verejnosť.

Zaoberám sa vecami, ktorým by väčšina ľudí dala pokoj. Môj záujem napr. o dejiny oravského školstva spôsobil, že poznám všetky knihy – monografie o oravských obciach, prečítala som si historické regionálne publikácie, aby som sa téme dostala pod kožu. Vďaka regionálnemu oddeleniu knižnice a vďaka knižnici vôbec sa narodila moja knižka Príspevok k dejinám oravského školstva. Takže z knižnice najlepšie poznám Darinku Zemenčíkovú, ktorá to spôsobila. Práve ju volám po keltsky mo gra. Tajne, ako o tom nevie, ju obdivujem. Ochotne sa mi venuje, nech hľadám hocičo. Je to veľmi múdra a praktická žena, má ten druh predstavivosti, ktorý jej závidím. Môže nám ju knižničný svet závidieť.

Raz do mesiaca už desať rokov sa stretávam v knižnici s priateľmi v literárnom klube Fontána. Predtým som na stretnutie pripravovala knižné novinky, informácie z literárnych časopisov, teraz sú to zaujímavosti z literárneho alebo všeobecne kultúrneho sveta. Popri tom prečítam aj vlastnú tvorbu. Fontána je väčšinou mladá. Že som tam aj ja? Celý život som s mládežou. Nestihla som ostarnúť, pravda duševne.

Pani Mirka Kazimírová prevzala štafetu po Kataríne Kasalovej. Má i patronát na Fontánou. Vďaka nej Fontána žije.

V roku 1997 som sa dala nahovoriť na prácu knihovníčky vo filiálke knižnice na nižnom konci mesta. Budova bola odsúdená na zváľanie, aby tam mohla postaviť svoj objekt firma. Ale kým ju zvalia... Zvalili.

Priznám sa bez mučenia, že som tam šla s predstavou, že to bude príjemná, nenáročná práca, pár čitateľov a ja tam budem medzi knihami... Ba sa aj do nich začítam.

Nič také sa tam nestalo. Do knižnice chodili čitatelia zo Záskalia, Kňažej, Mokrade, školáci, mamičky s deťmi alebo bez nich po leporelá a knižky pre najmenších, dôchodcovia po knihy a časopisy, slečny pre dievčenské romány, chlapci po encyklopédie.

Okrem toho moji čitatelia mali zvyk sa aj rozprávať, či som článok, knihu, časopis čítala, čo si myslím o tom či inom. Celkom po domácky. Aj keď som tam nič nestihla prečítať, iba ak som si knihu vzala domov, bola to pre mňa veľká životná skúsenosť. Úplne iná ako viesť knižnicu v škole či nejakej inštitúcii.

Pri listovaní v pamäti nemôžem zabudnúť na druhú riaditeľku knižnice Gitku Smešnú a jej kolektív. Vtedy sa rodili strediskové knižnice a Oravská knižnica im poskytovala organizačnú a metodickú pomoc. Strediskové obce zohrali ohromnú výchovnú prácu, prácu s knihou pre okolité obce, v ktorých knižnica nebola. Táto činnosť nebola doposiaľ náležite docenená. Do obcí bolo treba cestovať, pomáhať, učiť nekvalifikovaných knihovníkov-osvetárov, robiť pre nich školenia. Všetko to bolo treba robiť bez toho, aby utrpela vlastná práca knižnice, ktorá nemala a dodnes nemá vyhovujúce priestory.

Priestory a činnosť v nich

Pred dvoma či troma rokmi u nás v knižnici sa prezentovala poľská knižnica z Limanovej, ktorá má vynikajúce priestory na činnosť. Zoznámili nás s knihami detského oddelenia, jednotlivými druhmi činnosti oddelení. Jediný, kto sa nadchýnal, bola predstaviteľka VÚC. Za seba môžem povedať: vidí sa mi, že naša knižnica robí oveľa viac. Som na ňu hrdá, že to robí bez veľkých slov.

Uvedomujem si, že na Orave ako inde existujú ľudia, ktorí v knižnici neboli, ani na exkurzii nie. Iným stačí internet. A predsa, napriek tretej technickej revolúcii ostáva. Stále má nezastupiteľnú úlohu: dať čitateľovi nielen informáciu – ako technické parametre javu. Mne kniha dáva možnosť domýšľať si, prežívať, cítiť aj to, čo je medzi riadkami.

O. Štepitová, ktorá sa cíti byť priateľkou knižnice

PREDSTAVUJEME

MUDr. Vendelín Ťažandlák, CSc.
MUŽ Z PRIEDOMIA

Z pripravovanej publikácie **S LOĎAMI ŽIVOTOM**

Z mojej rodnej obce Zubrohlava na Orave som chodil do Meštianskej školy v Námestove. Tam som sa dostal cestou cez obec Klin, alebo väčšinou na bicykli, či peši chodníkom cez klinianske vrbiny. Občas som však išiel parádnou hradskou, ktorú ako si dobre pamätám, asfaltovali ešte Nemci pred napadnutím Poľska. Tá viedla cez obec Slanicu, v tom čase sa už pripravujúcu na vysťahovanie. To aby urobila miesto plánovanému oravskému i slovenskému moru, ktoré ma potom tak silno očarovalo a opantalo.

Prechádzajúc cez Slanicu som vždy registroval veľkú sochu mne neznámeho muža v kňazskom habite, ktorá stála v predzáhradke jedného z mála murovaných domov. Vtedy som nevedel akého významného muža ona predstavuje. Len to, že sa jednalo o veľmi váženého kňaza. Vlastne ani potom, keď som pár rokov po vojne navštevoval Strednú odbornú zdravotnícku školu v Košiciach, vtedy ešte maďarčinou silne poznačenom meste. Tam už nebolo na programe učivo o pôsobení a význame Antona Bernoláka v histórii národa.

Ale práve v tomto prostredí, vtedy mne cudzieho mesta a odlúčenia od blízkych, sa vo mne prejavil hlboký vrúcny vzťah k vzdialenej rodine, rodnej dedine i celej Orave. O to sa nepriamo pričinili aj riaditeľka školy pani D. Harmanová, detská spisovateľka, ale i triedna učiteľka pani M. Kaníková. Obe vysoko inteligentné a národne orientované osoby. Vtedy som sa hlbšie začal zaujímať o našu národnú pohnutú históriu a o jej dejateľov. Anton Bernolák, rodák zo susednej obce mi takto zapadol do rozsiahlej plejády mužov z Oravy, ktorí svojou celoživotnou prácou a činmi vyoral hlboké brázdy pri formovaní národného vedomia, našej existencie a kultúry, vrátane spisovného jazyka.

Pre to všetko v súčasnosti, každodenne počas leta naša jachta Natália aj viackrát zakotví pri Slanickom ostrove umenia, kde obyčajne s priateľmi ideme navštíviť jedinečné múzeum sakrálneho umenia a pokloniť sa pri soche tohto velikána, ktorá bola pred vodami priehrady vhodne umiestnená. Po pristátí sa snažíme nájsť pár poľných kvietkov a položiť ich k jeho nohám. V tohoročné neskoré leto to boli len skromné sedmokrásky.

Matica slovenská

priestor na nezávislú, národno - občiansku angažovanosť

Všetci chceme prioritne uspokojiť svoje osobné, rodinné, individuálne potreby a treba to priznať, že často i egoistické túžby. Niekde vo vnútri v našom podvedomí nám nedá pokoj geneticky naprogramovaná potreba prispieť k spoločnému dobru komunity, ktorej sme súčasťou, bez ktorej by sme neboli človekom – tvorom spoločenským, vďaka čomu sme sa vylúpli s inštinktami ovládanej živej prírody.

Matica slovenská (MS) je fenoménom, ktorý vznikol v čase národného prebúdzania sa Slovákov vďaka aktívnym, vzdelaným a odvážnejším príslušníkom tohto národa a dosiaľ nestratila svoj zmysel existencie. Môže sa zdať, že nie je ideálnym priestorom, ale v každom prípade je pre nás Slovákov priestorom dostupným každému na jeho osobnú angažovanosť v prospech národnoobčianskej komunity.

Matica slovenská neprekáža nikomu v jeho politických, svetonázorových, prioritne preferovaných postojoch, presvedčeniach a ideáloch, ktoré si každý môže uspokojovať v patričných, na to vyhovujúcich organizáciách. Súčasne s touto slobodou, ktorú Matica poskytuje, obmedzuje zároveň možnosť hlásať osobné politické názory, náboženské či iné presvedčenia v jej mene, či na jej pôde, aby nevznikali konflikty a rozpory, ktoré nesúvisia s jej činnosťou a zameraním. Takéto obmedzenie vyplýva z jej stanov, kde je na prvom mieste zapísané, že Matica slovenská pôsobí ako národno-prospešná, nezávislá nadstranícka nekonfesijná, nadrezortná, národná a kultúrna ustanovizeň.

Nové podmienky a doterajšie skúsenosti si vyžiadali nevyhnutné zmeny

V dlhej a neľahkej histórii Matice slovenskej boli obdobia, ktoré si vyžiadali zmeniť formu i prístup pri plnení úloh, ktoré dostala do vienka už pri svojom vzniku. Valné zhromaždenie MS v závere roka 2010 sa stalo začiatkom potrebných a dlho očakávaných zmien v tejto organizácii a to zmien inštitucionálnych i personálnych. Predsedom MS sa stal Ing. Marián Tkáč, bývalý guvernér Národnej banky SR. Pokračovaním tohto trendu bol Snem MS v tomto roku, ktorého sa zúčastnilo viac než 400 zástupcov miestnych odborov MS z celého Slovenska. Uskutočnil sa v septembri tohto roku a prijal nový Program na roky 2011 až 2013 s výhľadom do roku 2017, schválil tiež nové Stanovy ako základný vnútro organizačný dokument Matice.

Účastníci snemu Matice slovenskej z Oravy a Liptova

Pôsobenie Matice slovenskej v našom regióne - Miestny odbor MS v Dolnom Kubíne

Dôležité miesto v organizačnej štruktúre Matice majú miestne odbory Matice slovenskej (MO MS) prostredníctvom ktorých pôsobí na celom území Slovenska. Jednou z nich je MO MS v Dolnom Kubíne, ktorý má za sebou dlhú a úspešnú históriu. Venoval sa počas svojej existencie rôznym oblastiam činnosti počínajúc kultúrnymi cez spoločenské a rôzne verejné akcie až po náročnú investičnú aktivitu akou bola výstavba slovenského dvojkríža pri Vyšnokubínskych skalách.

Dnes však aj tento odbor potrebuje nové impulzy, nové prístupy a formy práce, čo možno dosiahnuť ľahšie a rýchlejšie, ak sa do jej činnosti zapoja viacerí noví ľudia a žiaduce by bolo, aby to boli aj mladí ľudia s novými nápadmi a predstavami o jej činnosti. Žijeme však v dobe, ktorá je poznamenaná krízami vo viacerých

oblastiach. Jednou z nich je aj kríza organizovanosti, čo sa prejavuje pasivitou a neochotou aktívne sa zapájať do dobrovoľných spoločenských aktivít.

Každý, mladý či starý človek, teda aj vy sa môžete zapojiť do činnosti MS rôznym spôsobom

Občas sa pýtam známych, priateľov i neznámych ľudí pri náhodných stretnutiach, či sú členmi Matice slovenskej. Dostávam rôzne odpovede, tak ako sme rôzni v živote i súkromí, tak ako rozdielne vnímame život okolo seba. Najčastejšia odpoveď je: Nie. Na otázku prečo uvádzajú rôzne dôvody. Jednou z nich je aj odpoveď: Nikto ma neoslovil. Často však počujem: Načo by mi to bolo a podobne v tomto duchu.

Skutočne pri odpovedi: Načo by mi to bolo, aby som bol členom Matice slovenskej, môže aj zapálený matičiar ostať v rozpakoch. Zdá sa, že by sme skôr s určitou samozrejmosťou mali vnímať možnosť členstva v tejto organizácií, ako príležitosť urobiť niečo v prospech Slovenska, jeho kultúry, propagácie a národnej hrdosti a nečakať, že z toho budeme mať konkrétny osobný prospech. Veď byť členom MS nie je nijako finančne náročné. Je to len pár eur na ročný členský príspevok a ten dokáže zaplatiť aj študent. Pričom príspevok ostáva pre potreby miestneho odboru MS a používa sa na jej vlastnú činnosť. Žiadny člen ani člen výboru MO MS nie je za svoju činnosť platený a vykonáva ju dobrovoľne vo svojom voľnom čase.

Niekoho môže ľakať predstava nekonečného nudného schôdzovania, čo však nie je pravda. Činnosť miestnych odborov je orientovaná na konkrétne aktivity na ktorých sa podieľajú členovia podľa vlastných záujmov a ochoty, pričom sa stále viac zameriavame na spoluprácu s rôznymi inými miestnymi organizáciami, ktoré pôsobia v meste a jeho okolí. Jedným z prejavov takejto spolupráce je i tento text v časopise Priateľ knižnice, ktorý vydáva Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne, s ktorou plánujeme túto spoluprácu ďalej prehlbovať.

Kto netúži po kontakte s miestnym odborom MS, môže sa stať individuálnym členom priamo v členskom ústredí MS a ľudia, ktorí sú aktívni v rôznych iných organizáciách, sa môžu stať kolektívnymi členmi cez tieto organizácie. Pre mladých ľudí je možnosť zapojiť sa do činnosti Mladej Matice, ktorá je špecifickým odborom pre mládežnícke hnutie s celoslovenskou pôsobnosťou. Existujú teda rôzne možnosti, ako byť členom Matice slovenskej podľa vlastného výberu, je to len otázka rozhodnutia a zmeny postoja.

Čo treba urobiť, ak sa chce niekto stať členom Matice slovenskej?

V našich dolnokubínskych podmienka záujemca o členstvo nemusí podstúpiť žiadnu náročnú byrokratickú tortúru. Prihláška za člena je veľmi jednoduché tlačivo, ktoré je možné stiahnuť priamo z internetovej stránky Matice slovenskej www.matica.sk, v časti Členstvo v MS – Ako sa stať členom MS. Prihlášku si môžete tiež vyžiadať pri návšteve Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne. V krátkom čase sa s vami skontaktuje zástupca MO MS v Dolnom Kubíne, aby vám poskytol viac informácií a zistil, aké sú vaše predstavy o zapojení sa do práce tohto odboru MS.

S predsedom MS Ing. Mariánom Tkáčom

V ľubovoľnej etape vášho rozhodovania, pred podpisom prihlášky ale aj každý doterajší i nový člen môže kontaktovať priamo predsedu MO MS v Dolnom Kubíne prostredníctvom mobilného telefónu 0907 803 410.

Pozývame všetkých, ktorí majú záujem zapojiť sa do práce a aktivít MO MS v Dolnom Kubíne, aby sa bez rozpakov prihlásili, alebo kontaktovali s naším MO, niektorým z vyššie uvedených spôsobov, radi poskytneme presné a podrobné informácie, ktoré sme neuviedli do tohto krátkeho informačného materiálu napísaného s cieľom upútať vašu pozornosť na činnosť Matice slovenskej.

František Jedinák
predseda Miestneho odboru Matice slovenskej v Dolnom Kubíne